

2 YILDA 1

9. ULUSLARARASI
İSTANBUL BİENALİ GAZETESİ
16 EYLÜL - 30 EKİM 2005
TARİHLERİ ARASINDA HER CUMA
RADİKAL İLE BİRLİKTE
MAVİ JEANS'İN DESTEĞİ İLE

16 EYLÜL 2005, CUMA
SAYI: 01

RESMİ GÖRÜŞ
Vasif Kortun
İkiyıldabir, yılaşırın,
bienenal, İstanbul
>>> 8. SAYFADA

SORUMLU - İSTANBULLU
Esra Sargedik Öktem
Egzotizm / Klişeler
Sorumlu - İstanbullu
>>> 7. SAYFADA

İNANÇ SIÇRAMALARI
Erden Kosova
Sarı ve Yeşil
>>> 2. SAYFADA

KARNAVAL GÜLÜŞÜ
E. Osman Erden
Bienenal Mekânları
>>> 2. SAYFADA

İNCELEME Bienenal Kitabı
Ali Akay
Radikal Demokrasi ve
"Gelecek Olan Cemaat"
>>> 5. SAYFADA

SÖYLEŞİ
Alexandra MacGill
Hatice Gülergüz ile
Tuhaf Yakınlıklar Üzerine
>>> 3. SAYFADA

16 Eylül -
30 Ekim
2005

9.
ULUSLARARASI
İSTANBUL
BİENALİ

Davut yıkıldı, Golyat ayakta

ya da "Mirim, Bugün Tarihi Öneme Sahip Bir Gün Oldu Bile"*

Özkaya'nın yapıtını heyecan verici kılan hem geçici tecimselliği hem de yapıtı ortaya koyacağını ummaktır. Oradaydı ama şu anda yok ve elimizde olan sadece fotoğraflar ve bir video.

VASIF KORTUN

Şişhane Meydanından tarihi yarımadaya bakan Davut heykeli şimdiden bir şehir efsanesi. Özkaya, Davut'u yaklaşık altı aylık bir süre içinde, üç boyutlu bir taramadan gelen çıktılarla straforla yapılmaya kesitlere dönüştürüp, üst üste yapıştirarak kurdu, zımparaladı, temizledi ve altın yaldız rengine boyadı. Kaidesi ile birlikte beş katlı bir apartman yüksekliğindeki heykel Floransa'da duran Davut'tan kat be kat heybetli durmaktaydı. 11 Eylül Pazar sabahı erken saatlerde kaidesi üzerine bütün ihtişamı ile yerleştikten kısa bir süre sonra, trajik bir biçimde yerinden düşerek çöktü ve parçalandı. İstanbul'a bir yapıyapıt kazandıran Özkaya'nın hediyesi beklendiğinden çok daha geçici oldu. Refik Saydam Caddesinden sabah 7.00'de geçen bir polis, 8.45'te heykeli yerinde görmediğinde akli melekelerini kaybettini sandığını anlatıyordu.

Ashından defalarca büyük ve fakat neredeyse tıpatıp olmasıyla Davut, Las Vegas gazinolarının pek meraklı olduğu mini New York ya da Venedik yeniden üretimlerini hatırlatabilir ama burada farklı olan Davut'un gerçek bir kentte bütün tecimselliğiyle aniden belirmesidir.

Bu yapıtı düşünmeden yıllar önce Özkaya bir söyleşisinde Davut'a olan hayranlığını plastik sanatlarda nes-

nenin önemini göstermek üzere örneklemiştir: "Kanlı canlı sanat yapıtının da en az işaret ettiği metafizik boyut kadar önem kazandığını hiç kuşkusuz ortaya koyabiliriz." Ama paradoksal olarak, hep kitap sayfalarında ve posterlere basılı yapıyapıtlarla kopyalara bakıp sanat tarihini öğrenen ve o tarihe hayranlık besleyen, periferideki her sanatsever gibi, Özkaya'nın orijinal karşısındaki hayal kırıklığı da bir başka konuşmasında oldukça belirgindi: "Müzelerdeki resimlerin önünde sahiden çok sıkılıyorum. Sanatçı ve küratör arkadaşlarımız El Greco sergisine gitmemi salık verdiler. Gittim, gördüm. Mü-kemmel, harika ama baktığım sanatçı mı sahiden? Arkadaşımız Orhan Pamuk'un bir zamanlar söylediği gibi 'Yaratıcılık at yangını gibidir, herkes muzafferden konuşur ama ancak yangın bittiğinde.' O da herhalde bunu bir başkasından duymuştu... Her neyse."

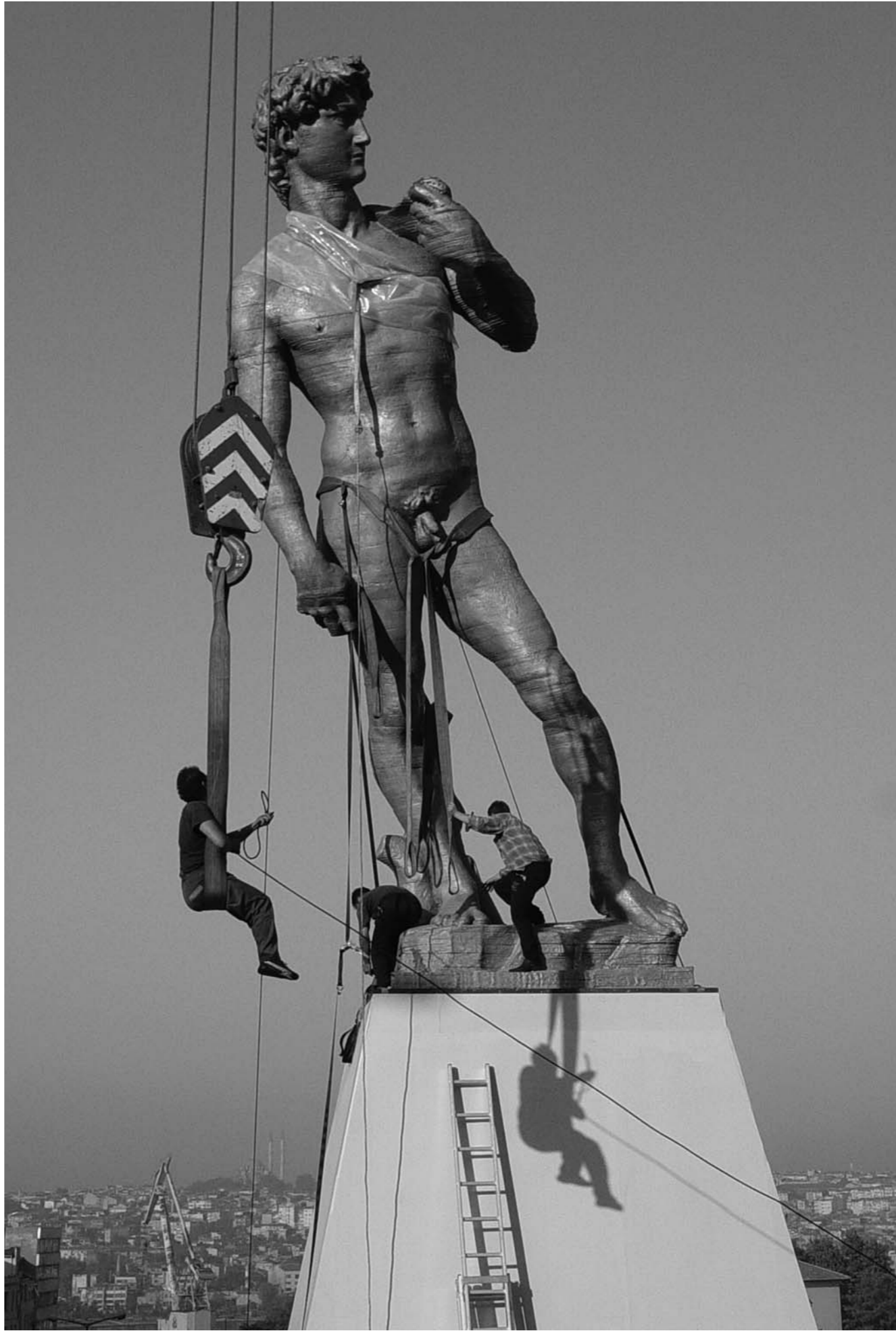
Dolayısıyla, Özkaya'nın yapıtını bu kadar heyecan verici kılan hem geçici tecimselliği hem de yapıtı ort-

taya koyacağını ummaktır. Oradaydı ama şu anda yok ve elimizde olan sadece fotoğraflar ve bir video.

Bu Özkaya'nın ilk bienal sergisiydi. Bu da anlaşılabilir bir durum çünkü sanatçı ne zamandır kalabalık grup sergilerine girebilecek gibi görünmüyor. Daha 2001 yılında bir Projel sergisinde binlerce küçük sünger proleterleri yere yapıştirarak serginin bir katını müstehzi ve inatçı

bir şekilde işgal etmiş, ondan önce de, Yapı Kredi Kültür Merkezi'nin tüm cam cephesini kapladığı binlerce dia ile dünyanın en büyük sergisini gerçekleştirmişti. 2003 yılındaki 8. İstanbul Bienali'nin açılış günlerinde Radikal Gazetesiyle anlaşarak gazetenin ön ve arka kapağını elle çizerek yeniden resimlemiş ve teklifsizce bütün okurların evlerine sirayet etmişti; binlerce ve her seferinde daha çok ve daha ebatlı jestlerle. Özkaya bir söyleşisinde şöyle söylemekteydi: "Bir yapıtın ekonomisiyle bir serginin ekonomisi örtüşmeyebilir. Kendi başlattığım bir süreci davet edildiğim projelere yeğliyorum. Bu kendiliğindenlik işimi daha iyi kılacak diye bir kural yok, ama niyetin verdiği itki önemli, herhangi bir büyük sergiye katılmaktan çok daha önemli." Küratörler olarak, Özkaya'yı sergiye davet ederken, Özkaya'dan imkânsız bir öneri geleceğinin farkındaydık, Özkaya imkânsızı gerçekleştirdi, neredeyse. ●

* İkinci başlık, Ahmet Öğüt'ün Serkan Özkaya için Davut heykeli yıkılmadan önce yazdığı aynı başlıklı yazıdan alınmıştır.

Davut kaidesi üzerine yerleştirilirken. (Fotoğraf: Melis Terzioğlu)

Bienenal Kitapları

9. Uluslararası
İstanbul Bienenal
kapsamında tanıtımı
yapılacak olan kitaplar
farklı kent deneyimleri
üzerine yoğunlaşıyor.

Bu sene, geleneksel Bienenal kataloğu yerine, serginin kuramsal alandaki uzantılarından oluşan bir dizi makale seçkisi *Genişleyen Dünyada Sanat, Kent ve Siyaset* başlığı altında bir kitap halinde yayımlanıyor. Bienenal projeleri için sergi mekânı yerine basılı malzemenin olanaklarından yararlanan sanatçıların yapıtları da okuyuculara sunulacak. Hatice Gülergüz'ün *Tuhaf Yakınlıklar* başlıklı kitabı, İstanbul'a dair yabancılaşma ve yakınlaşma anlarının izini İstanbul'da yaşayan yabancıların deneyimleri aracılığı ile sürüyor. Özge Açıkkol, Güneş Savaş ve Seçil Yersel'den oluşan Oda Projesi'nin söyleşi-kitap formatında hazırladıkları kitabın adı *Mahalle, oda, komşu, misafir?*. İstanbul için alternatif bir kent rehberi oluşturan Şener Özmen, "İstanbul Guide" isimli kitabında, okuyucudan "Nerede bu İstanbul?" sorusunu bekliyor. Bienenal küratörlerinden Charles Esche'nin *Müteavazi Öneriler* adı altında Serkan Özkaya tarafından yayına hazırlanan kitabı küratörün on bir makalesini bir araya getiriyor. >>> 2. SAYFADA

Erik Göngrich
>>> 4. SAYFADA

Cerith Wyn Evans
>>> 2. SAYFADA

Pavel Büchler
>>> 3. SAYFADA

Otto Berchem
>>> 7. SAYFADA

bi-e-nal 1 iki yıl süren; her iki yılda bir gerçekleşen
2 (bot.) büyümesini iki mevsimde tamamlayan
bitki 3 (san.) iki yılda bir gerçekleşen ulusal
veya uluslararası nitelikteki güncel sanat sergisi.

BİENALDE BU HAFTA

Venice Biennale
(Manchester Pavyonu'nun izniyle)
Hafta boyunca her gece
Café Urban, Kartal Sok. No: 6/A,
Galatasaray, Beyoğlu

Parfüm Tanıtımı
16 Eylül, Cuma, 15:00
Daniel Bozhkov'un Bienenal projesi
Eau d'Ernest adlı parfümün tanıtımı.
Büyük Londra Otel, Meşrutiyet Cad.
117, Tepebaşı, Beyoğlu

Açılış Töreni
16 Eylül, Cuma, 19:00,
Antrepo No: 5 (davetiyeyle)

Bienenal Açılış Partisi
16 Eylül, Cuma, 22:30, Buzada

Etkinlikler
17 Eylül, Cts., 15:30, Antrepo No: 5
"Göç Toplumunun Geleceği"
Göç Projesi: Kathrin Rhomberg,
Marion von Osten, Aytaç Eryılmaz,
Regina Römhild, Levent Soysal,
Esra Ersen

18 Eylül, Pazar, 14:00, Antrepo No: 5
İnanç Siçramaları sergisinin
küratörleri Erden Kosova ve
Katerina Gregos'un söyleşisi.

18 Eylül, Pazar, 15:30, Antrepo No: 5
Afganistan'da Sanat
(Rameen Moshref Javid,
Rahraw Omarzad, Leeza Ahmady,
Tawfiq Rahmani, Ghafar Ghafoori)

Beden Performansu
17 Eylül, Cts., 21:00
Sanatçı Karl Heinz Klopfun
Basamağa Dikkat projesi kapsamında
Timuçin Gürer ve Tuğay Başar ile...
Binkalar Cad. / Hacı Ali Sok.

The Smiths Partisi
(Phil Collins)
17 Eylül, Cts., 22:00
Balans, Balo Sok. No: 22, Beyoğlu

Break Dams Performansı
18 Eylül, Pazar, 21:00
Sanatçı Karl-Heinz Klopfun
Basamağa Dikkat projesi
kapsamında...
Yeni Çarşı Cad. / Hayriye Sok.

Tophane Roman Orkestrası
Konseri
19 Eylül, Pazartesi, 21:00
Sanatçı Karl Heinz Klopfun Basamağa
Dikkat projesi kapsamında...
Türkücü Cad. / Boğazkesen Cad.

Caz Konseri
20 Eylül, Salı, 21:00
Sanatçı Karl-Heinz Klopfun
Basamağa Dikkat projesi kapsamında
Serkan Okanar ve Gökhan Özcan ile...
Yüksek Kaldırım Cad. / Horoz Sok.

9B DİYARBAKIR'DA
"Bienenal: Sanatın Yer Değişimi"
20 Eylül, Salı, 17:30-20:30
Katılımcılar: Daniel Bozhkov
(sanatçı), Khalil Rabah (sanatçı),
Cay Sophie Rabinowitz (eleştirmen,
NY), Christian Rattemeyer
(eleştirmen, küratör, NY)

"İstanbul-Diyarbakır:
Kentler, Sanat, Demokrasi"
21 Eylül, Çarşamba, 17:00-20:30
Katılımcılar: Otto Berchem (sanatçı),
Şener Özmen (sanatçı),
Carolee Thea (eleştirmen, NY)
Diyarbakır Sanat Merkezi, Diyar
Galeri Alışveriş Merkezi, No: 9,
Dağkapı, Diyarbakır

Sarı ve Yeşil

[T]oplumsal sorunlara eğilen sanat yapıtlarını olabildiğince geniş bir kitleye ulaştırabilmek...

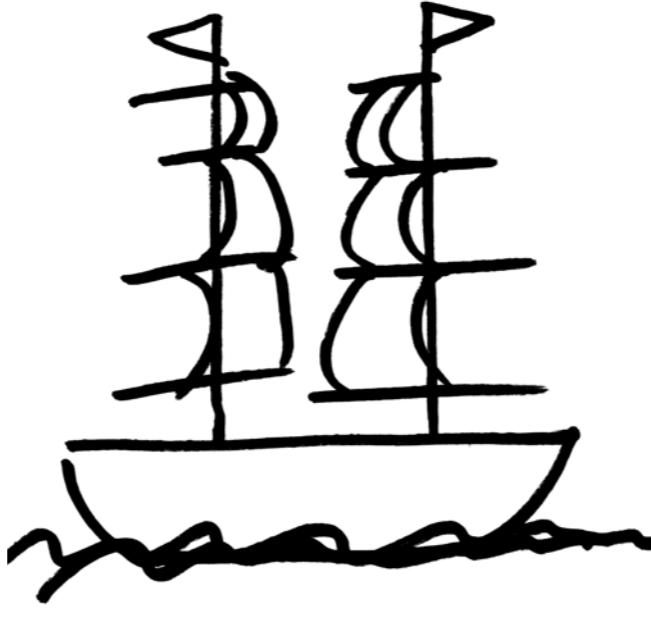
ERDEN KOSOVA

Seksenli yıllar boyunca kendini kavramsal ve biçimsel bir görseellikle var etmeyi başaran İstanbul güncel sanat ortamı, doksanlı yıllarda Türkiye'nin içine girdiği siyasal türbülansa paralel olarak görünür biçimde siyasallaştı. Kültürel çatışmaların ve etnik ayrışmaların işlenmesi, devlet baskısının ve ataerkil toplum anlayışının eleştirisi üzerine kurulu, anlatma öncelik tanıyan bu söylemsel süreklilik bugüne kadar uzanmış görünüyör. Bu dönem dahilinde kültür alanında yaşanan genel siyasalsızlaşma olgusundan sınırlanmış olması İstanbul ve Türkiye'deki güncel sanat ortamını ilginç kılan başlıca dinamik olageldi. Fakat içerikteki eleştirelilik dozunun işlerin sunulması sürecine aynı oranda yansımadağı, kamusal alanın içine sokulamadağı ve gündeme müdahale etkisiz kaldığı da bir gerçek. Bugünlerde izleyicisiyle buluşacak olan 9. İstanbul Bienali'nin, hem daha önceki bienallerin kenti romantize etme yönündeki tercihini siyasallaşma doğrultusunda değıştirmek, hem de etkinliklerin daha geniş bir kitle tarafından alınması için çaba sarf etmek amacıyla olduğu görülüyor.

Geçtiğimiz Mayıs ayı içinde Lefkoşa'da gerçekleştirdiğimiz "İnanç Sıçramaları" adlı sergi de benzer bir amaçla yola çıkmıştı: Toplumsal sorunlara ve sergi özelinde Kıbrıs'taki çarpışık toplumsal dokuya eğilen sanat yapıtlarını olabildiğince geniş bir kitleye ulaştırabilmek. Bunun için, öncelikle adadaki yaşamı sürekli olarak keskin biçimde ikiye bölmeye çalışan milliyetçi ideolojilere ve dolayısıyla bu ideolojilerin taşıyıcısı olabilecek resmi kurumlara mesafeli durmak gerekmektedir. Adadaki fiili bölünmüşlüğü tek sorunmuş gibi lanse eden ve farklı boyuttaki pek çok sorunu (sınıfsal ayrışmalar, toplum içi etnik ayrışmalar, cinsel kimliğe ilişkin sorunlar, mimari yozlaşma, doğanın katli, kumar ve fuhuş sektörleri vb.) perdeleyen resmi görüşlere meydan okuyan bir içerik peşindeydik. Anlaşılabilir nedenlerle sanatı, Büyük Kıbrıs Sorunu'nun ağır yükünden kaçılabilen bir sığınak, bir huzur, güzellik ve uyum alanı olarak algılayan yerel kültürel ortama, alternatif bir siyasallaşmanın mümkün olabileceği fikrini önermekteydik. Kıbrıs gibi pek çok coğrafyanın benzer travmatik deneyimlerden geçtiğini, dolayısıyla adadaki yaşamın içine kapalı bir yerellik olarak değıil coğrafi bir yatay geçişlilik içinde daha büyük bir gerçekliğe bağlı olarak algılanması gerektiğini düşündük. Bu nedenle, yerel ya da "iki toplumlu" bir sergi değıil, coğrafyalar arası bir etkinlik düzenlemeye çalıştık. Paralel sergilerle, film gösterileriyle, tartışma ve sunumlarla geniş bir kitleye ulaşmaya ve farklı yöntemlerle kamusal alanın içine sızmaya çalıştık.

Hiçbir güç odağının casusu olmadığımız konusunda insanları sürekli ikna etmeye çabaladığımız yapım ve iki haftalık sergi süreci içinde, altyapıyla ilgili kısıtlı koşullar içinde pek çok macera yaşandı; bazı engellerle karşılaşıldı, bunlar aşıldı. Sonuçta ulusal ya da etnik kimliğin ötesinde bir birliktelik biçiminin mümkün olabileceği fikrine destek verebildik samyorum. Tabi ki, benzer sanat projelerinin de karşılaştığı bazı sorunları, hataları, eksiklikleri de deneyimledik: Dışardan bakan bir perspektifin egzotikleştirme ve yerel sosyalliği yüzeysel biçimde algılama riski; belirli bir (sanatsal ya da sınıfsal) çevrenin ötesine geçmekte zorlanma, projenin etkilerini kalıcılaştırmakla ve sürekleştirmele ilgili yaşanan sıkışmalar gibi...

Bütün bunları altı hafta boyunca sergiye katılmış insanların ağızından size aktarmak, sizinle paylaşmak istiyoruz. Bunun yanında, belli bir entelektüel çevrenin dışında Kıbrıs'ın halen kendi gerçekliği içinde algılanmadığını, bilgi eksiklikleri ve zaman içinde oluşmuş mitolojilerin gölgesinde kaldığını söylemek lazım. Aksi yönde alçakgönüllü bir ilgi yaratabilirsek ne mutlu... ● <http://www.leaps-of-faith.com>

Dan Perjovschi, 2005

Gerçeğı Kurgulamak: Murat ve İsmail

CHARLES ESCHÉ

"Murat ve İsmail" isimli film Rizzi'nin İstanbul'da geçirdiği üç ayın ürünüdür. Sanatçı, şehirdeki yaşamı ne şekilde aktarabileceğini düşünürken Beyoğlu çevresinde bir aileye ait bir ayakkabı dükkanını ön plana çıkarmaya karar vermiştir. 80 dakika uzunluğundaki filmin bir anlatı olduğunu kavramak için başından sonuna kadar izlenmesi gerekir. Gerçeğin kaydedildiği duygusunu verdiği anları vardır; ama duygusal derinliği ve dramatik tarzı gerçek olamayacak kadar yoğunudur. Bu da bizi gerçeğin nerede bitip kurgunun nerede başladığını sorgulamaya iter. Baba İsmail ve oğlu Murat arasındaki ilişki yavaşça ortaya çıkarken dükkana uğrayıp değışik yollardan ailenin zor ekonomik durumunu sömürmeye

çalışan farklı karakterlerle de tanıştırılır. Rizzi'nin bu konuyla ilgilenmesinin sebebi Murat ve İsmail'in temsil ettikleri farklı değer sistemleri ve İstanbul'un genel durumunu gözler önüne serebilecek, elekten geçmiş bir örnek teşkil etmelerinden gelmektedir. Sevgi ve bağlılık gibi aile değerlerine önem verseler de durmadan birbirlerine giren, banşan, tekrar kavga eden bu baba oğulun ilişkisi, dükkanın ayakta durabilmesine karşı yöneltilmiş tehditlere paralel bir döngü içerisindedir. İstanbul'lu hallaç pamuğu gibi atan ekonomik değıişimlerle boğuşmakta olan iki insanın hayatını anlatan "Murat ve İsmail" büyük duyarlılıkla çekilmiş bir filmidir. Rizzi'nin daha önceki çalışmaları gibi bu eseri de genelde olaylar karşısında çaresiz kalan insanların korkuları ve umutlarını inanılmaz bir içtenlikle kaydettiği için hem sempatik hem de dolambaçsızdır. "Murat ve İsmail" Bienal süresince Antrepo No: 5'te gösterimde.

Gazel, Uykudan açtım gözümü...

Hâbdan açtım gözüm nâgâh kaldırdım seri
Karşıma gördüm durur bir mah-cehre dilberini
Tâhiim sa'd oldu yahut kadre erdim galiba
Kim mahalleme içre gördüm gice doğmuş Müşteri
Nur akar gördüm cemâlinde egerçi zâhirâ
Kendisi benzer Müselmana libası kâfirî
Gözümü açıp yumunca oldu çeşimden nihân
Söyle teşhis eyledim kim ya melektr ya peri
İrdi çün âb-hayata Mihri ölmez haşredek
Gördü çün şeb-i zulmetinde olayan İskenderi
Mihri Hâtun

Çevriyazı
Uykudan açtım gözümü ansızın kaldırdım başımı
Karşımda durur gördüm bir ay yüzü güzeli
Kismetim kutlu oldu ya da itibarlandı galiba
Ki mahalleimde geceleyin Müşteri yıldızım doğduğunu gördüm
Yüzünden nur akan gördüm ise de
Kendisi Müslümana benziyor, giysisi ise kâfir giysisi
Gözümü açıp yumunca gözümün önünden kayboldu
Şöyle beliredim ki, sevgili ya melektr ya da peri
Mihri kıyamete dek ölmez, çünkü o ölümsüzlük suguna erdi
Gördü, çünkü o gece karanlığında apaçık İskender'i

Cerith Wyn Evans
Ayrılma ve Birleşme 05,
(gazel, "Uykudan açtım gözümü..." Mihri Hâtun), 2005.

Bienal Kitapları

İstanbul Rehberi, Şener Özmen

Şener Özmen, 9. Uluslararası İstanbul Bienali'ne *İstanbul Rehberi* adlı bir rehber-kitap ile katılıyor. Sanatçının amacı, piyasadaki İstanbul merkezli kent rehberlerinin bir turist için kotanılmış son derece faydalı pratik bilgilerle biçimlenmiş içeriğini İstanbul'a ancak sergiler ve bağlantılı etkinlikler amacıyla ziyaretlerde bulunan bir sanatçının kalemıyla yeniden oluşturmak. Sanatçının sözleriyle: *İstanbul Rehberi'nin* dilsel düzeneği, benim plastik-anlatı tercihimden fazlasıyla besleniyor. Ben, rehberi okuyan kişiden, "nerede bu İstanbul?" diye sormasını bekleyeceğim."

Standart kent rehberi formatından yararlanarak, İstanbul ve "tüm konvansiyonel tahribatları"nın bir "plastik-anlatı" biçiminde anlatan Şener Özmen'in kitabı, hat sanatından, seramiğe, iç dekorasyondan, arkeolojiye, 1 Mayıs İşçi Bayramı'ndan, Tarlabası'na, İstiklal Caddesi'nden, askerî eşyalara, resim sanatından, tarihte İstanbul'u ziyaret etmiş ve İstanbul otellerine konuk olmuş Ernest Hemingway, Agatha Christie, Pierre Loti, Lord Byron, Adam Mickiewicz ve Florence Nightingale gibi ünlülerin düşünsel yaşantılarına uzanan çarpıcı bir kitap. "İstanbul Rehberi", Bienal mekânlarında satışa sunulacak.

Tuhaf Yakınlıklar, Hatice Gülergüz

Hatice Gülergüz, 9. Uluslararası İstanbul Bienali projesi olarak *Tuhaf Yakınlıklar* başlıklı bir kitap hazırlıyor. Eylül ayında yayımlanacak olan kitap, sanatçının İstanbul'a dair yabancılaşma ve kimlik meselelerini araştırma arzusundan doğan bir proje. Gülergüz, farklı gerçekliklerle karşılaşma hissi ile aidiyet kavramını ifade etmenin bir yolu olarak İstanbul'da yaşayan yabancılarla söyleşiler gerçekleştirdi. Kitapta İstanbulluların farklı bakış açılarıyla biçimlenmiş deneyimlerini anlatmak ve kent ile kültürünü algılamak devreye giren kişilerle görmek mümkün. Farklı kültürlerden, farklı nedenlerle İstanbul'a gelen kişilerin yazılan, anlatılan anekdotları ve günlük deneyimlerini aktaran, son derece ilgi çekici fotoğraflardan oluşan *Tuhaf Yakınlıklar*, ortak noktası İstanbul olan birçok yabancıyı bir araya getirip, uluslararası bir insan manzarası sunarken, onların heyecanlı, sıkıntılı ve şaşkınlıklarla aracılarıyla İstanbul'a dair özgün bir görüntü çiziyor. 9. Uluslararası İstanbul Bienali kapsamında Türkçe ve İngilizce basılacak olan kitap, sergi mekânlarında satışa sunulacak. Hatice Gülergüz, bienal çerçevesinde ayrıca aynı konuyu işleyen bir video çalışması da sergileyecek.

Mahalle, oda, komşu, misafir?, Oda Projesi

Oda Projesi, 9. Uluslararası İstanbul Bienali'ne *Mahalle, oda, komşu ve misafir?* başlıklı kitapları ile katılıyor. Oda Projesi olarak şu ana kadar çeşitli projeler yoluyla kurmuş oldukları ilişkileri, tanıdıkları kişi ve durumları kapsayan bir kitap yapma kararından doğan Mahalle, Oda, Komşu, Misafir? sanat üretiminin önemli bir noktasına, gündelik ilişkilere dikkat çekiyor. Söyleşi-kitap formatında hazırlanan kitabın başlangıç noktasını Oda Projesi tarafından ortaya atılan sekiz soru oluşturuyor. Kişilerin içinde bulunduğu mekân ve durumları ile ilişki kurma biçimleri üzerine oluşturulan bu sorular, katılımcılar tarafından verilen cevaplar ve sorular yeni sorularla karşılık bularak, kitapta bulunan 154 kişi arasında etkileşimli bir ağ kurulmasını sağlıyor. Kitabın belkemiğini Oda Projesi'nin soruları, katılımcıların metinsel ya da görsel cevapları, kendi soruları ve özgeçmişleri oluşturuyor. Bu "konuşma"lardan oluşan kitap, basılı malzeme mekânının olasılıklarını açmak yoluyla, ortak bir anlatı tahayyülü, bir anlatı kurma niyetine işaret ediyor. Oda Projesi'ni deneyimlemesi ve birbirini tanımayan kişiler arasında sembolik bir diyaloga vesile olan kitabın grafik tasarımını, 9. Uluslararası İstanbul Bienali'nin tasarımcısı Esen Karol yaptı. Bienal mekânlarında da satılacak olan kitabın Türkçe basımının dağıtımını 124/3, İngilizce basımının dağıtımını ise Revolver Yayinevi yapacak. Ayrıca, bienal sanatçılarından Luca Frei, kitabın Bienaldeki sunumu için bir mekân düzenlemesi gerçekleştirecek. Frei'nin yerleştirme projesi bienal mekânlarından Tütün Deposu'nda sergilenecek.

Genişlemiş Dünyada Sanat, Kent ve Siyaset - 9. Uluslararası İstanbul Bienalinden Metinler

Genişlemiş Dünyada Sanat, Kent ve Siyaset okuyucuya 9. Uluslararası İstanbul Bienali'nin düşünsel mirasını sunuyor. İstanbul ve dışından akademisyenlerin, sanatçıların, sanat eleştirmenlerinin ve küratörlerin kent, sanat ve siyaset üzerine görüşlerine yer veren bu derleme, küreselleşmeyle çoğaldığı varsayılan mutlak modern bir projeye karşı kendine özgü küçük anlatılar geliştiren, alternatif modernitelerin kentteki mekânları yansıtmalarını ortaya koyuyor. *Genişlemiş Dünyada Sanat, Kent ve Siyaset* modernitenin zamansal ve mekânsal gündelik pratikleri ve bu pratikleri pekiştiren baskın söyleme karşı kamusal alanda hayat bulan tutkulu eleştiri ve başkaldırının umudunu tartışıyor.

Yayında yer alan yazarlar: Giorgio Agamben, Asu Aksoy ve Kevin Robins, Marius Babias, Galit Eliat, Charles Esche ve Vasif Kortun, Orhan Esen, Mika Hannula, Nikos Papastergiadis, Saskia Sassen, Nermin Saybaşı, Shepherd Steiner, Uğur Tançeli, X-Urban, Mary Zournazi (Chantal Mouffe ve Ernesto Laclau ile söyleşi). Kitapta, ayrıca Gabriele Basilico'nun 29 adet fotoğrafına yer veriliyor.

Hatice Gülerüz ile Tuhaf Yakınlıklar üzerine

ALEXANDRA MACGILP

Uluslararası İstanbul Bienali için hazırladığımız projeyi anlatır mısınız?

İstanbul Bienali'nde yer alan çalışmam *Tuhaf Yakınlıklar*, araştırma projesi olarak başladı. On aylık yoğun bir çalışma sürecinden sonra araştırmam, kitap* ve on sekiz dakikalık video çalışması olarak biçimlendi. Burada pek çok insanla araştırma yaptım; kendileri de farklı nedenlerle başka ülkelerden ve kültürlerden kalkıp İstanbul'a gelmiş insanlarla. Yabancı olmak ve ait olmak üzerine düşüncelerimizi, deneyimlerimizi ve algılarımızı karşılıklı paylaştıkça, ilginç bir şey çıktı ortaya. **Projenin oluşum sürecinden bahsedebilir misiniz?**

Öncelikle bir arşiv oluşturdum. Sonrasında, onlarla buluşup projemi anlattıktan sonra kameramı alıp, yirmi dört saat geçirmek üzere evlerine misafir oluyordum. Böylece onların özel alanlarını, yaşamlarını dene-

yimliyordum. Bu süreci sürekli video kameramla çekiyordum. Ancak bir süre sonra elimde onlarca video kaydı olduğu halde istediğim nüanslara ulaşamadığımı gördüm. Kameram olmadan görüşmelerime gidip, yalnızca soru sorarak, not alarak araştırmamı sürdürdüm. Bu yöntem de başarısızlığa uğradı. Tüm edindiğim bilgiler sanki klişenin ötesine geçemiyordu, her şey nezaket içindeki sohbetle devam ediyormuşçasına bir noktada kalıyordu. Sonunda karar verdim; ne soru, ne de kamera olacaktı. Edindiğim bilgileri nasıl yansıtabilirim nasıl görselleştirebilirim, değerlendirebilirim sorgulamasına sonucunda doğal bir biçimde çalışmam video ve kitap biçiminde şekillendi.

Proje yer alan kişilerle nasıl iletişim kurdunuz?

Geçen Eylül ayında bu projeyi yapmak için geldiğimde önce büyük bir boşluk hissettim, nereden başlayacaktım, nasıl başlayacaktım ve de hangi yöntemi uygulayacaktım. Öncelikle Platform Garanti Güncel Sanat

Merkezi'nden İstanbul'da yaşayan yabancılar hakkında bilgi aldım, sonra konsolosluklar ve kültür merkezlerinden. İlk iletişime geçtiğim kişiler başka tanıdıklarına, tanıdıklarına tanıdıklarına tanıştırdı ve halka gittikçe büyüdü. Farklı şekillerde projeme katılan kişiler de oldu. Bazıları ise araştırmamı duymuşlardı ve benimle iletişime geçtiler.

Araştırma sürecinde sizi neler etkiledi? Tabi ki gördüğümüz kişilerin söyledikleri beni çok etkiledi.

Örneğin, kimisi, " ...sürekli neden korktuğumu düşünüyorum. Bu kültürde yerimin ne olduğunu, kim olduğumu bulmanın ve adapte olmanın bir yolunu bulmak zorundayım. Bu benim en zorlu deneyimim..." di-

yordu, bir başkası "...İstanbul'da küçük masum bir kız çocuğu gibiyim. Ben yeniyim, lütfen bana iyi davranın. Ama New York'ta başım dik, kendimden emin yürüyorum: Bana dokunursanız, sizi öldürürüm" di-yordu. Kitapta tüm bu görüşmeler fotoğraflarla birlikte yer alıyor.

Video hakkında biraz bilgi verir misiniz?

Video on sekiz dakikalık; İstanbul'da çekilmiş görüntülerle birlikte projemde bulunan bazı katılımcıların

İstanbul hakkındaki konuşmaları bulunuyor. Bu görüntüler günlük yaşıntıdan alınmış ama her İstanbul belgeselinde gördüğümüz gibi değil, sadece bir noktaya yoğunlaştırılmış, sürekliliği olan, her gün görebilece-

ğimiz fakat önünden geçip gideceğimiz ve aynı zamanda etkili görüntüler. Aslında videoyu bu şekilde açıklamak çok zor, kendine has bir atmosferi, kullanılan seslerin, konuşmaların görüntüyle oluşturduğu birliktelik, hareket ve de anlam bakımından katmanları olan bir yapı...

İstanbul'daki ilk izleniminiz ne oldu?

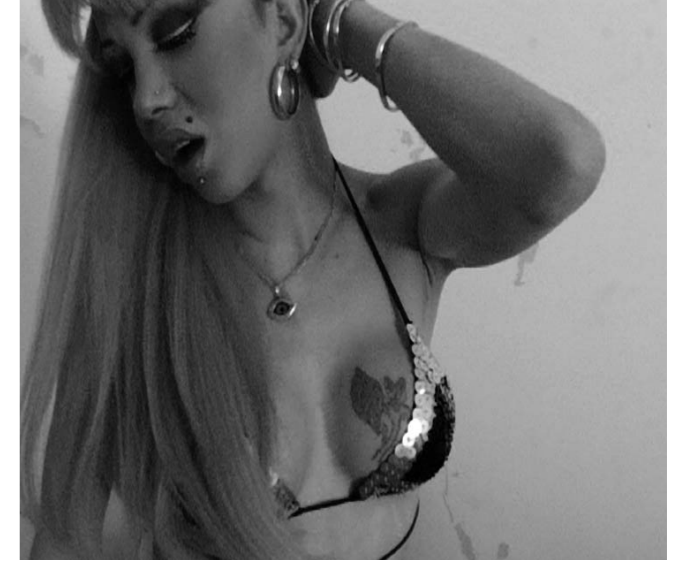
Bu projem için İstanbul'a tekrar geldiğimde ilk izlenimim İstanbul'un, doğduğum, büyüdüğüm ülkenin tüm yönlerini bir kentte daha da abartılı daha da renkli görselleştiren, deneyimlememi sağlayan karmaşanın, kaosun, güzelliklerinin, ölümü hatırlatan kara yüzlerinin, insana tokat gibi inen gerçeklerinin insanı her an tetikte, her an zinde olmasını zorlayan bir enerjisinin varlığı olmuştur. İstanbul'a yeni geldiğim günlerden bir gün, bir randevuma trafik sıkışıklığı nedeniyle geç kaldığımda sokakları koşarak geçerken gördüklerim ve hissettiklerim beni çok şaşırtmıştı. Koşarken insanlar, evler, ağaçlar, çöp tenekeleri, nesnelere yanından

hızla geçip gidiyorlardı; sanki ben öylece hareket etmeden ayakta duruyordum da onlar koşuyorlardı, apartmanlar, dükkânlar, pencereler, perdeler, balkonlar koşup geçiyordu yanımdan, perdelerin hepsi aynı gibiydi; acaba perdenin arkası da aynı mı diye sormuştum kendime.

Şimdi İstanbul ile olan ilişkinizi nasıl tanımlıyorsunuz?

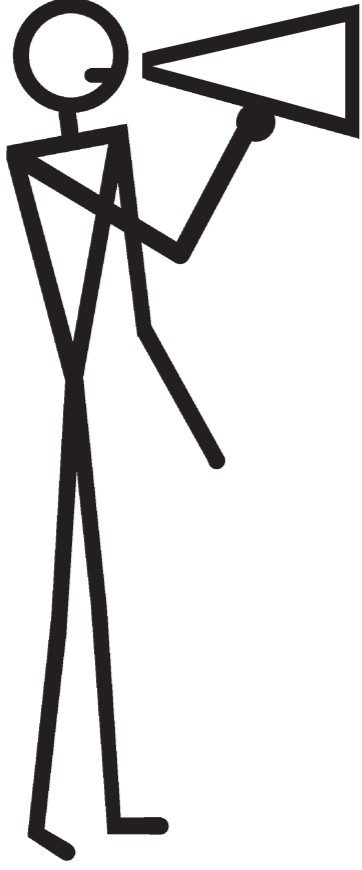
Şu anki İstanbul'u, yani araştırmam sonundaki İstanbul'u tanımlamam oldukça zor. Hâlâ araştırmamın içindeyim, nerede ne var, nasıl, niçin, ne soruların ve cevapların sürekli devam ettiği bir düşünce zincirinin etrafında, insanlardan, binalardan, sokaklardan, seslerden deneyimlerden oluşan karmakarışık ama aynı zamanda da ilginç, dinlemeye çalıştığında inanılmaz bir sessizliğin olduğu bir organik yapı gibi... ●

* *Tuhaf Yakınlıklar*
> **Bkz. Bienal Kitapları**

Hatice Gülerüz'ün 2005 tarihli *Tuhaf Yakınlıklar* adlı videosundan görüntüler.

Pavel Büchler,
Şato (Sade İngilizce)
2005
Ses Enstasyonu
Tütün Deposu'ndaki yapıttından

Das Schloß

Hören Sie, Herr Landvermesser! Her Klamm ist ein Herr aus dem Schloß, das bedeutet schon an und für sich, ganz abgesehen von Klamms sonstiger Stellung, einer sehr hohen Rang. Was sind nun aber Sie, um dessen Heiratseinswilligung wir uns hier so demütig bewerben! Sie sind nicht aus dem Schloß, Sie sind nicht aus dem Dorfe, Sie sind nichts. Leider aber sind Sie etwas, ein Fremder, einer, der überzählig und überall im Weg ist, einer, wegen dessen man immerfort Scherereien hat wegen dessen man die Mägde ausquartieren muß, einer, dessen Absichten unbekannt sind, einer, der unsere liebste kleine Frieda verführt hat und dem man sie leider zur Frau geben muß. Wegen alles dessen mache ich Ihnen ja im Grunde keine Vorwürfe, Sie sind was Sie sind; ich habe in meinem Leben schon zuviel gesehen, als daß ich nicht noch diesen Anblick ertragen sollte.

Das Schloß

Hören sie.

Herr Klamm ist aus dem Shloß.

Was sind Sie?

Sie sind nicht aus dem Shloß / dem Dorfe.

Sie sind ein Fremder.

The Castle

Just listen to me, sir. Herr Klamm is a gentleman from the Castle, and that in itself, without considering Klamm's position there at all, means that he is of very high rank. But what are you, for whose marriage we are humbly considering here ways and means of getting permission? You are not from the Castle, you are not from the village, you aren't anything. Or rather, unfortunately, you are something, a stranger, a man who isn't wanted and is in everybody's way, a man who's always causing trouble, a man who takes up the maid's room, a man whose intentions are obscure, a man who has ruined our dear little Frieda and whom we must unfortunately accept as her husband. I don't hold all that up against you. You are what you are, and I have seen enough in my lifetime to be able to face facts.

The Castle

Listen.

Mr Klamm is a gentleman.

What are you?

You are not from the castle / the village.

You are a stranger.

Şato

Dinleyin, Sayın Kadastracı! Bay Klamm şatodan bir bey; işgal ettiği mevkiyi olduğu gibi bir yana bırakalım, yalnız bu kadan bile çok yüksek bir payedir. Size gelince, evlenmeye razı edeceğimiz diye şimdi burada yüzüsuğu döktüğümüz siz nesiniz peki? Şatodan değilsiniz, köyden değilsiniz, bir hiçsiniz, o kadar. Ama ne yaparsınız ki, bir şeysiniz yine de; bir yabancı, her yerde insanın ayağına dolaşan fazladan biri, insanın başını durmadan belalara sokan, kendisinin yüzünden hizmetçilerin odalarından dışarı atıldığı biri, ne istediği bilinmeyen, tonton Frieda'cığımızı baştan çıkaran, şimdi onun ne yazık ki kendisine eş diye verilmesi gereken biri. Hani bütün bunlar için sizi suçluyor değiliz. Siz neyseniz, osunuz. Hayatımda pek çok şey gördüm, değil ki sizin bu durumu görmeye katlanamayacağım.

Şato

Dinleyin.

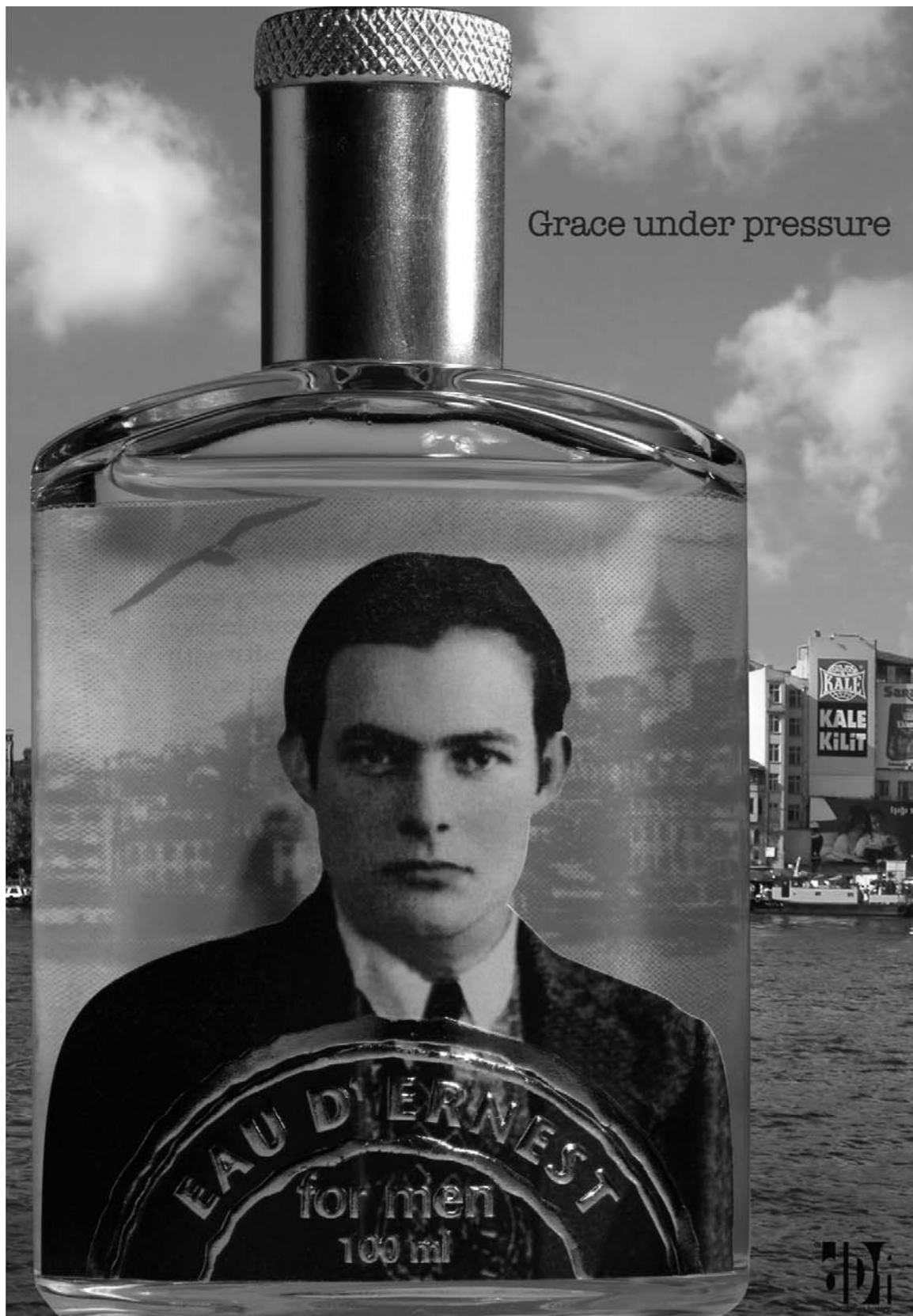
Bay Klamm şatodan bir bey.

Siz nesiniz?

Şatodan/köyden değilsiniz.

Bir yabancısınız.

(Çeviren: Kâmuran Şipal, Şato, Franz Kafka, Temmuz 1995, Cem Yayınevi, İstanbul, s. 65-66)

Radikal Demokrasi ve “Gelecek olan cemaat”

ALİ AKAY

İstanbul Bienali’nde Agamben’in “Gelecek olan cemaatin” ufuğunun hâlâ siyaset olup olmadığını tartışan Agamben (sağda) ve Agamben’in öğrencisi Gilles Deleuze (sola)

9.Uluslararası İstanbul Bienali çerçevesinde değerlendirilen Bienal Kitabı*, bize çeşitli sanatsal, sosyolojik konular hakkında kuramsal ve siyasi bir tartışma zeminini taşıyor. Bu açılımlar, özellikle siyaset alanında olduğu gibi felsefe alanında da ele alınabilir. Bir Bienal sanatsal bir olgu olmanın yanı sıra siyasi ve sosyolojik oları sanatlarla nasıl başlayacaktır? Sosyoloji, felsefe ve çağdaş sanat arasındaki durum, son yirmi yıldır süregelen bir ilişkiler yumağı olarak gündeme geliyor. Bunun örneklerini hatırlattığımızda, Jacques Derrida’nın veya Jean-François Lyotard’ın sanatsal çalışmalarının yanı sıra, Pierre Bourdieu’nün Hans Haacke ile söyleşi yaptığı kitabı da, bu bağlamda bir yerlere oturuyordu. 1980’li yıllara ait olgunun, 1990 sonrasında, İstanbul’da da kuvvetlice vurgulanmış olduğunur, bu işin pratiğini yapanlar olarak, yaşadık. Sosyoloji ve sanat ilişkisi çerçevesinde ele alınan bu yeni durum sadece disiplinlerarası bir ilişkiyi değil, küreselleşme sonrasında yeni bir ortak bakışı da hareketlendiren sanatın ve sosyolojinin yeni konumuyla da alakalı olarak duruyor: Bir tür ikili yaşanan krizin içinden birbirlerine verilecek olan destekte, gün ışığına çıkacak olanın serpilmesi, bunun bir parçası olarak gözükiyor. Burada, her şeyden önce, durumun “Kültürel Araştırmalar” olarak adlandırılan ve bir çeşit farklı disiplinleri yan yana getirirken birbirlerine geçişi de sağlayan eğitimsel yaklaşımla da alakalı olduğunun altını çizmeliyiz. Bu, sadece, konulan bir ad olarak okunmaktadır, çünkü daha önce yapılan bir kolokyumda da belirtildiği gibi (Bkz. Birlikim ve Metis Yayınlarının hazırladığı

Sosyal Bilimleri Açın adlı kitapta [Metis Yay.] toplanan tartışmalara bakımız) Almanya ve Fransa örnekleri zaten başından beri disiplinlerarası olarak çalışmaktaydı, ancak Anglosakson düşüncesi içinde yeşeren bu yeni durum, bize farklı bir dönemde, tekrar geri gelmektedir. Sonuçta, bu yeni bir durumdur ve yeni bir küresel alan içinde sorgulanmakta ve tartışılmaktadır. Eski paradigmalarla yeni paradigma epistemik olarak birbirleriyle kıyaslanamaz: 19. yüzyıl Leninist emperyalizm kavramıyla bugünün küreselleşmesini kıyaslamak da, o çerçevede, anlamsızlaşmaktadır. Bienal Kitabı da bu anlamda içinde bulunduğumuz ve yaşamakta olduğumuz

Bienal Kitabı, sadece sanata ait olanları değil, aynı zamanda siyaset felsefesi kuramıyla ilgilenenleri de okumaya itecek bir kaynak olarak durmaktadır.

Türkiye’deki okuyuculara da hatırlatmak üzere hazırlanmışa benziyor: sanatın salt bir estetik sorunu olmakla kalmayarak aynı zamanda felsefi, retorik ve “sosyolojiko-siyasal” bir süreci de içine aldığıın gösterilmesi.

Tabii ki, bu, yeni durum içinde yeneden ele alınmakta; son yirmi yıl içinde öne çıkan isimlerin kuramsal ve felsefi yaklaşımlarının gündeme taşınmasından ortaya çıkan bir durumu işaret etmekte. Bu isimler arasından Fransız filozof Jacques Derrida’nın “gelecek olan demokrasi” kavramından itibaren, yeni hegemonya stratejileri aramakta olan, demokrasiji bir araç olmaktan çok “vanılamayacak olan bir amaç” olarak düşünen Chantal Mouffe ve Ernesto Laclau’yu ve

tansa veya 1930’lu yılların ilk yansında geliştirdikleri hegemonya ve yeni stratejiler içinde farklı farklı çıkar gruplarının bir kartopu gibi yan yana gelerek genel taleplerde birleşecek bir hareketi başlatma potansiyelleri üzerine düşünmelerinden itibaren, bugün daha radikal olarak adlandırılabileceğimiz düşünceye doğru yönelmiş olmalarındaki umut, bu anlamda ilginç bir noktayı oluşturmaktadır. Çünkü bu umut, nihai söylemlerin açacağı sistemi yok edip, yerine sosyalizmi kuracak olan bir umut olmaktadıra, demokrasiji “radikalleşmiş bir süreç” olarak görmelerinde yatan umuda bizi bağlamalarından geçmektedir. Bu bakışta, umudun kendisi bir kurtuluşu değil, tersine bir süreci ve ampirik deneyimleri arzu-

lamakta. Buna şöyle de bakabiliriz: Kant 18. yüzyılın sonunda ampirik özne ile sentetik özneyi birbirinden ayırarak onların bileşiminden transandantal bir özne ortaya çıkarmıştı. Bu bir kişiyi değil, birden çok öznenin bileşenlerinden oluşan bir özne fikrini bize vermekteydi. Buna göre, ampirik özne deneyeyerek *aposteriori* bir bakışa sahipken sentetik özneninki *apriori* kavramına yaslanmaktaydı. Ancak deneyin öncesinde ön kabul olarak ele alınacak olan bu bilgi tartışma kabul etmeksizin genel bir görüş üzerinden hareket etmekteydi. Aşkınsal olarak Türkçeye çevrilen transandantal özne ise, tam da bu anlamda, *apriori* bir bakışın evrenselliğine sahip olacaktır. İşte bu, demokrasi pratiği içinde farklı özelliklerin yan yana gelerek bir hedefte birleşmesini sağlayan modern unsurun içinde okunabilecek olan bir bakıştır. Bu, başka bir şekilde, 1975’te Felix Guattari tarafından *Moleküler Devrim* adlı kitabında gündeme taşınmıştı. Chantal Mouffe ve Ernesto Laclau’nun yaklaşımıyla Guattari’nin yaklaşımı arasında çok yakınlıklar olduğunu görüyoruz. Bu tür farklı sınıfsal çıkar ve kültür veya cinsiyet gruplarının sınıfsal bir talep içinde birleşerek bir mücadele biçimini ortaya koyduklarını bize hatırlatıyor. Bu anlamda, Mouffe ve Laclau’nun yaklaşımları tutku ve umut üzerine odaklanıyor ki, bunlar günümüz küresel kapitalizminin içinde düşünülen kavramlar. Umudu insanlara niçin sağ liberal ve hatta aşırı sağcı ırkçı partilerin söylemi verebilmektiye benzemektedir. Charles Esc-he ve Vasfı Kortun da Bienal Kitabı’nda bize, İstanbul’a gelip, burada bir müddet kalarak, araştırma yapma imkânını bulan sanatçılarla önceden projeler sunmuş sanatçıların çalışmalarnın yer aldığı bienalde, İstan-

bul’u *küresel* kapitalizme pazarlamak üzere düşünmekten ve diğer şehirlerle ölçülecek kapitalist bir yarışa sokmaktan çok, gerçek ve sanal olarak hayal edilen şehir arasındaki karşılaşmaları sunmak istediklerini anlatıyorlar. Yani küresel olana yerelle değil, ama *dünyasal* bir direnmeyle karşı çıkmakta oldukları izlenimini vermekteler. Bu ayrıntı birçok yerde kullanmıştım; ama bu Bienal çerçevesinde de bu gidişatın bu ikili ayrım üzerine odaklandığını ileri sürmenin önemli olduğunu düşünmekteyim. Burada, Matin Babias’ın da aynı kitapta ileri sürdüğü gibi, küresel kapitalizmde özel veya kamuya ait olan alanlarda pratik edilen sanat organizasyonlarının sivil toplum alanına ait olarak, küreselleşen piyasadan çok uzak olmadığının da altını çizmekte bir çelişki oluşturmadığımızı söylemeliyiz. Bunlar hangi tip organizasyonlardır? Bu soruyu sormalıyız ve hepsini kendi özgüllüğünde ve kendi küratoryal yaklaşımında ayrı ayrı ele almalıyız. Kimisi piyasaya hizmet etmeyi sürdürürken kimisiye direnmenin örneklerini vermektedir. Önemli olan her şeyi genelleyen yaklaşımlardan kaçmak olacaktı; çünkü kimi kez direnmenin alanı yine bu alanın kendisidir.

Bu direnme bizi, bu sefer, Agamben’in “Gelecek olan Cemaat” kavramıyla ilişkiye sokmaktadır. Agamben’e göre, *tekil* bir isimle *tikel* veya *evrensel* isim arasındaki fark, tekilin her ikisini de, ikisinin olduğu gibi tamammı kapsamasa da, kısmi olarak içinde barındırmasından geçmektedir. Her ne kadar Shepherd Steiner,

Bienal Kitabı için yazdığı yazısında, Agamben’in kavramı olan “gelecek olan cemaatin” ufuğunun hâlâ siyaset olup olmadığını sorsa da, bunun olduğu gibi siyaset olduğunun farkına varmamak, bu açıdan zor gibi görünüyor. Steiner’in yazısındaki bu bakışın karşılığının tekil olamı tikel gibi algılamasından geçtiğini de vurgulayabiliriz.

Edebiyat alanından ve teolojiden örnekler veren Agamben, bize, şunu ifade etmektedir: Gelecek olan cemaat her bir ismin aynı zamanda başkasının da isminin karakterlerini taşımasından geçmektedir. Yani ağaç dendiğinde, her bir ağaç başkadır ama yine de ağaç türüne aittir. Agamben Kant’tan yola çıkarak, “mümkün olanın şemasının, herhangi (*quelconque*) bir zamanda bir şeyin temsilinin belirlenmesi” olarak verildiğini iddia eder. Yani, gerçek bu *herhanginin* formu içinde kavranmaktadır. Herhangi dediğimiz ise ağaçtır veya ortak bir isimdir. Bunlar da tekilliklerdir. Yani, tikel tekil olmadığı gibi evrensel de başkadır. Evrensel herhangi birinin soyutlandığını gösterirken, tikel çok özgül ve özel bir örneğe indirgenirken,

tekil bu ikisinin arasındaki somutluğa dokunmaktadır. Aynı şekilde, Tal-mud’a göre, her insanın iki yeri vardır: birincisi Cennette, ikincisi Gehinnom’dadır. Bunlar yer değiştirile-bilenlerdir. Her bir cennetliğin öteki yerde bir yer değiştirebilecek yeri daha vardır. Araf ise arada kalanlarıdır: ne cennettekiler ne de cehennemdekiler. Bu Auschwitz kamplarında “Müslüman” denen yan ölü

haldekilerin konumuna benzer. Agamben bunun üzerine odaklanmaktadır. Arada kalanların cemaatidir bu, gelecek olan cemaat. Bu cemaatte herhangi biri ne cemaate aittir ne de cemaatin dışındadır. Tienanmen Meydanı’ndaki örnek bunu açıklamaktadır. Bu direnme devlete karşı olmadığı gibi devlet dışına da çıkmamaktadır. Devlet ile devlet dışı (insanlık) arasında verilen bir mücadeledir; “arada”dır ve hem içerisinde hem de dışındadır. Bu yeni bir strateji olarak gözükmektedir. Tekil olanın, ne tikel ne de evrensel olduğu gibidir. İkisini de içinde taşımakta, fakat ne ona ne de öbürüne ait olarak durmaktadır. O halde, söz konusu, gelmekte olan cemaat bildiğimiz cemaat değildir. Buradaki diren-enler bir toplum oluşturmamaktadır; çünkü zaten bir kimliğe bağlı olarak çalışmamaktadır. Bundan yıllarca evvel yazdığım gibi (*Postmodern Görüntü*, 1996, Bağlam Yay.), bu, *kimliksizleşmekten* geçen bir cemaate mensup olmaaktır; ama kimliksizleşme “kimliksizleştirilme” demek de değildir. Zorla uygulatılan bir baskıdan çok herhangi birinin kendini “dışarıya” açmasından geçen bir ilişkiyle bağlanmaktadır; diğerlerine ve de tabii ki herhangi birine ve de aynı zamanda insanlığa bağlıdır. O halde, gelecek olan cemaat kimlik talebinde bulunmayan bir kimliksizleşen kimliğe ait olarak işlemektedir.

Bienal Kitabı, günümüzdeki kuramsal, sanatsal ve felsefi olduğu kadar sosyolojik sorunlara da ışık tutan bir yazılar dizisini içermekte ve bu haliyle de sadece sanata ait olanları değil, aynı zamanda siyaset felsefesi kuramıyla ilgilenenleri de okumaya itecek bir kaynak olarak durmaktadır. ●

* *Genişleyen Dünyada Sanat, Kent ve Siyaset* > **Bkz. Bienal Kitapları**

Bienal'e Serbest Vuruş

AZRA TÜZÜNOĞLU

Bienal süresince Antrepo No: 5'e konuk olacak Free Kick (Serbest Vuruş), misafirlik kurallarına uymadan, politik sesleri İstanbul'da duyulur kılcak yeni bir misafirperverlik alanı yaratarak, güncel sanatın bildik/risk almayan üretimlerine çalın atacak iddialı bir sergi. İlk kez başka kişi/grupları kendi sergisine davet eden İstanbul Bienali, Antrepo'da Free Kick, Hafriyat ve Roll'u misafir ediyor.

Küratörlüğünü Halil Altındere'nin üstlendiği sergiye, Songül Boyraz, Erkan Özgen, Nurullah Görhan, Ferhat Özgür, Hatice Gülergüz, Ahmet Ögüt, Hüseyin Karabey, Belmin Söy-

lezme, Demet Yoruç, Merve Berkman, Cengiz Tekin, Gülşah Kılıç, Neşe Çoğal, Eriç Seymen, Murat Topyalı, Ramazan Bayrakoğlu, Gülsün Karamustafa, Canan Şenol, Vahit Tuna, Bashir Borlakov, Özlem Günyol, Selim Bırsel, Hakan Onur, Taner Ceylan, Mustafa Kunt, Berat Işık, Fatma Çiftçi, Burak Delier, Köken Ergun, İnci Eviner, Hunera Berxwedani, Nejat Satı, Sefer Memişoğlu ve Osman Bıngöl yapıtlarıyla katılıyor.

Sergideki yapıtların büyük bir bölümü, Türkiye yakın tarihinin yüzeyinde yer alan (açık ve net), ama konuşulmayan, bilinen sebepler nedeniyle belleğin dışına itilmiş, ertelenmiş, söylenmesi gecikmiş/geciktirilmiş durumlar, olgular, ya-

şantılar ve sözler üzerinden, minör bir tarih yazımının olasılıklarını deniyor. Sergi, şiddetin hem iktidar, hem bireyler düzeyinde coğrafi ve tarihsel alanda meşruiyet kazandığı zamanları yaşantılayan, korku ve kaygının kilitlediği, kısıtladığı, duraksattığı varoluşlara serbest vuruş hakkı tanıyor. Sergide yer alan sanatçılar, bellek/belleksizlik, iktidar, şiddet, olağan ve yasak düşünceleri temelinde ürettikleri işlerini, küratöryal konsept kaygıları/baskıların önünde sergileme imkânı buluyorlar.

Birbirini kesen/bütünüleyen (iten ve çeken) katmanlar arasında diyalog ve monologlarla işleyen sergi, bilindik durum/olayları alışılmışın

dışında bir yaklaşımla yoklarken izleyicisini de bu dilin kuralları içinde tavrı almaya zorluyor. Free Kick, söylenmekte geç kalmış meseleleri, belki de tam bu sebeple, tali yollara sapmadan, sert ve kuvvetlice söylüyor. Kendisiyle hesaplaşmaktan yoksun, cezai ehliyeti olmayan "çocuk ülke"nin, artık büyümesi gerektiğine dair ipuçları veriyor.

Gülsün Karamustafa, Türkiye'de ilk kez sergilenen "Sahne" adlı fotoğraf çalışmasıyla, bir darbenin yansımaları, kişisel tarihi üstünden, hem geçmişten bir mektup yolları gibi hem güncel sanatın yeni medyalıyla, iki defa mühürleyerek sunuyor. Demet Yoruç ise, baba-asker-iktidarda özdeşleşen güç göster-

gesini, Hulk'ın dev yeşil yumruklarıyla, içi boş bir imgeye indiriyor. Burak Delier, arkasında gizlediği satırla, militarizme karşı gardımı alıyor; bizi de bu tehlikeli oyuna dâhil ediyor. Hüseyin Karabey'in filmi, düşle gerçek arasında mekik dokurken, Cumartesi Anneleri'nin geçmişten sessiz bir çığlık gibi yükselen arayışlarını belgeyor. Murat Topyalı ise, bir idol olarak Yılmaz Güney'i, yapıtına verdiği "Yılmaz" ismiyle, hem perçinliyor, hem de pop kültürün renkleriyle yeniden biçimliyor.

Üç kuşaktan, 34+1 sanatçının katılımıyla gerçekleşecek olan sergi, 15 Eylül-30 Ekim tarihleri arasında Findıklı Antrepo No: 5'te meraklı izleyicilerini bekliyor olacak. •

Hafriyat: Hatalı İmalatın Büyütülmüş Fotoğrafı

EMRE ZEYTİNOĞLU

Hafriyat Grubu, 9. Uluslararası İstanbul Bienali'nde bir "imalat hatası"ndan konu açıyor ve tabirin tam karşılığı olarak da bizzat kendini öne sürüyor. Fakat bu sergi, asla bir yakınma sergisi değildir. "İmalat hatası" vurgusu, Hafriyat sanatçılarına ulaşacak, o koşulları ismelleştirecek ve sonunda kendi gelenek-

sel temellerini terk ederek modern bir ironisidir.

Bu anlamda Hafriyat sanatçıların gerçekleştirdiği bienal sergisinde, kendilerini bir "hata" olarak ilan etmeleri dikkate değer. Böyle bir çıkış noktası, onların bu "hata"yı sorgulamaya açtığından da bir kanıtıdır pekâlâ... Oysa Hafriyat Grubu'nun ne modernist kuramlarla gündelik yaşamları arasındaki örtüşmeziğinin keskin bir tanımını yapmak, ne de bu örtüşmeziği yeni bir kuram ile ortadan kaldırmak iddiası vardır. İkisi de değildir. Yapabilecekleri, yalnızca "hata"nın ironisini kurmak ve sınımda kadar edindikleri bilgilerle gündelik yaşamları arasındaki saptadıkları açmazı olabildiğince abartmaktır.

"Hatalar dünyası"nın em belirlenmiş kaynağı, 1950'li yıllardan beri yaşanan bir süreçte karşımıza çıkan ABD ağırlıklı "Soğuk Savaş" projeleri olarak görülebilir. Avrupa'nın bir bölümünü ve batılı olmayan toplumları ilgilendiren söz konusu modernleşme projesinin neden olduğu birincil sonuç, çok kabaca bir söyleyişle, modern toplumların koşullarından uzak kalmış toplumların "hatalı toplumlar" olarak değerlendirilmesidir. Bu projeler, doğal olarak, Türkiye'ye de gözden uzak tutmayacaktır: Geleneksel değerlere sahip batı dışı toplumlar, modernleşme yatırımları uzantısında giderek kapitalist toplumların koşullarına ulaşacak, o koşulları ismelleştirecek ve sonunda kendi gelenek-

sel temellerini terk ederek modern "Hür Dünya" modelinin birer karşılığı olacaklardır. "Hata"dan kurtulmanın tek yolu buydu. Ancak bir koşul daha vardı: o da, geleneksellikten modernliğe geçiş sürecinin olabildiğince çabuk atlatılmasıydı. Oysa bu geçiş süreci dünyada hiçbir zaman atlatılmamış ve geleneksellik ile modernlikler arasındaki farklılıkların "sürekli geçiş toplumları" fışkırmıştır. 1945 sonrası, kendi görüşleri doğrultusunda bir dünya siyaseti kurmaya niyetlenen ABD'li sosyal bilimcilerin öne sürdüğü anlamda, modernleşmesini tamamlamayan "sürekli hata toplumları"dır bunlar. Günün birinde, oluşturulmuş eğitim programları, ekonomik ve politik düzenlemeleriyle dünyaya yeni Picasso(lar) sunmayı düşleyen Türkiye, sonradan kente göçenlerin yükselecek sesi Orhan Gencebay şarkılarıyla karşılaştığı ve "sürekli hata toplumları"na dahil olmuştur.

İşte Hafriyat Grubu da, modernist projelerin sonuçlarına en fazla katılmak zorunda kalmış Türkiye'nin; yani "sürekli hata toplumu"nun bir ürünüdür ve tam anlamıyla "imalat hatası"dır. Şu var ki; Hafriyat Grubu'nun açmazından doğan ironi anlayışını bir kez daha gündeme getirirsek, şunu söyleme olanağımız bulabiliriz: Hafriyat sanatçıları "sürekli hata toplumu"nu yarattığı bir "imalat hatası" ise, "hata"nın her yere yayıldığı bir ortamın belki de en hatasıdır oluşumudur. •

Free Kick'ten görünüş (Fotoğraf: Halil Altındere)

Olan Oldu Bir Defa

ROLL VE EXPRESS MÜRETTİBATI

Roll'un birinci sayıdaki mottosunu 100. sayıda, Erkin Koray'ın kulağın bir kez daha çınlatarak, aynen yayımladık: "Olan oldu bir defa, bari hepimize yarasın!"

Bienal için de aynı şarkıyı söylüyoruz. Hiç aklımızda yoktu, davet alınca boş bulunup "neden olmasın" dedik. Ve olan oldu bir defa... Beki, ne yapacağız? Roll'un 100. sayışı şerefine bir kutsama yapıpam diyorduk. Bienal'den âle mekân mı olur? Sanat da zaten kutsamın dik âlâsi değil mi? Sanat anlayışımız, "Evl ve Çocuklu" dizisinin bir bölümünde, "baba" Al Bundy gayet güzel özetlemişti: "Sanattan anlamıyor olabiliriz, ama neden zevk aldığımızı adım gibi biliyorum." Zevk ve kutsamak aşığı yukarı eşanlamlı bizim için. Neji kutsadığımız da malumumuz, malumunuz.

Gelgelelim, aktıvevel dostlarımız "Bienal bizi bozmasın?" sualini ortaya atınca kıllanmadık değil. Derhal kadrolo filozofumuz Büyükdere'li Ali'ye sorduk: "İyi olur" dedi, "hepimiz için iyi bir muhasebe olur."

Ve başladık muhasebeye. Biz kimiz, neredeyiz, ne yapıyoruz? Her cevap yeni bir soru, baktık dolambaçlı yollarda kaybolmak üzereyiz, kestirmeden gittik: "Ne yapıyorsak oğuz." İki dergi yapıyoruz, arada bir kitap yapıyoruz. Ve kutsuyoruz.

Neleri kutsadığımızı Roll'u ve Express'i takip edenler biliyor. Bilmeyenler için

yayımladığımız kitapların adını ipucu niyetine verelim. Yayın sırasına göre: "Sosyalizm ve İnsan Ruhunu" (Oscar Wilde), "Köpan Avı" (Lewis Carroll), "Bir Özgürlük Şarkısı" ("Easy Rider"ın senaryosu).

"Hiç mi buraldan birileri yok?" diyenlere, eli kulağında iki kitabımızı söyleyelim: "Jet Rejisör" ("Dünyayı Kurtaran Adam"la tanınan Çetin İnanç'la söyleşi formunda Yeşilçam ve yakın tarihimizde bir gezinti) ve "Gazap Findıkları" (Diyarbakır-Karadeniz hattındaki göçebe işçilerin foto-röportaj formunda gerçek hayat hikâyesi).

Bu kitaplar Bienalde ne yapacağımız da özetiştir: "Gazap Findıkları" misali, foto-röportajlar, "Jet Rejisör" misali söyleşiler ve film gösterimleri, "Easy Rider" misali "özgürlük şarkıları", "Köpan Avı" misali performanslar, "Sosyalizm ve İnsan Ruhunu" misali metinler, tartışmalar. Kitaplardan örnekledik, ama Bienalde olduğumuzun sebebi hikmeti, çıkardığımız dergiler. Ağustos sayısında "dalya" diyen Roll ve onun hem dedesi, hem torunu olan Express.

Roll deyince müzik geliyor aklın. Müziksiz Roll olmaz elbette, ama sadece müzikle de Roll olmuyor. Zaten müzik de sadece müzik değil ki. Roll Bienalde de bayideki gibi olacak. Şarkı, türkü, ötesi, berisi. Express'e gelince, o hiç tarife gelmiyor. Şifresini verelim, dekonstrüksiyonunu siz yapın: Terazi, lastik, jimnastik. Express de Bienalde bu "sine qua non"larıyla arz-ı endam edecek. Evet, olan oldu bir defa, bari hepimize yarasın... •

KONUMLANDIRMALAR <<< 1. SAYFADAN DEVAM

MİSAFİRPERVERLİK ALANI

Çeviride Kaybolanlar

Uluslararası Sanat Akademileri Öğrenci Atölyesi
12 uluslararası sanat akademisinden 80'in üzerinde profesör ve öğrencinin katıldığı ve 9. Bienalin temasını izleyen bu atölye, kent mekânının yeniden etkinleştirilmesi, galeri mekânı dışında farklı sanatsal stratejilerin araştırılması, kent içinde yeni görsel iletişim yollarının tanımlanması ve mekâna özel sanatsal pratiklerin olasılıklarını, taleplerini tartışmayı hedefliyor. Atölyenin sonuçları 15 Eylül itibarıyla bienal çerçevesinde sergilenen KIOSK

Yaklaşık 200 yayınevi, süreli yayını, video ve sesli projeyi barındıran, devamlı büyüyen ve değişen gezici bir arşiv olan KIOSK, İstanbul'a tüm dünyadan toplanmış, 3000'den fazla çağdaş sanat yayımından oluşan bir koleksiyon getirecek. KIOSK, bienalin yayımladığı kitaplarla birlikte, İstanbul'da geçici ama eşi olmayan bir kültür ve sanat referans kitaliği oluşturacak.

Proje: imalat hatası

Hafriyat Grubu Sergisi Bienal süresince Antrepo No: 5 Serbest Vuruş Küratör: Halil Altındere Bienal süresince Antrepo No: 5 ROLL Roll müzik dergisi ofisi, geniş müzik arşivi ve halka açık mekânıyla birlikte, Antrepo'nun birinci kat girişinin yakınında yeniden kurulacak. Roll'un editörleri, bienal sırasında Misafirperverlik Alanı'nda bulunarak, derginin geçmişi, Türkiye'deki toplumsal değişim ve derginin 100. sayısından yola çıkarak çeşitli tartışmalar, gösterimler ve performanslar düzenleyecek.

İSTANBUL'DAKİ PARALEL PROJELER

Altmış Milyon Yaşında

Handan Bürüteçene
17 Eylül-30 Ekim 2005
Enstalasyon (in situ) 2005
Gün boyunca görülebilir.
Sarkıysan Binası/Frej Apartmanı, Şişhane Meydanı, Beyoğlu
BAS*
Banu Cennetoğlu tarafından hayata geçirilen yeni bir proje alanı
16-18 Eylül 2005
Sanatçılar: Rosa Barba, Banu Cennetoğlu, Bojan Fajfric, Sanja Medic, Mira Sanders
Bilsar Binası, Meşrutiyet Cad. No: 164, Şişhane, Beyoğlu
..biz ..biz kimiz ..and we ..who are we
Toos Nijssen
16 Eylül-9 Ekim 2005
Palais de Hollande, İstiklal Caddesi No: 393, Beyoğlu
ctrl_alt_del
işitsel sanat festivali
16-22 Eylül 2005
Açılış: 16 Eylül 2005, Balans, 22:00
Tekne Turu (Boğaz ve Haliç): 17 Eylül 2005, 11:00
Sunumlar, Atölye Çalışmalar ve Performanslar: 19, 20, 21 Eylül 2005
İTÜ-MİAM, Maçka Kampüsü

Encore

November Paynter & Jo Stella-Sawicka'nın plak seçkisi
15 Eylül-30 Ekim 2005
Büyük Londra Oteli, Meşrutiyet Caddesi No: 117, Tepebaşı
Istanbul Fragmented
Kentsel temsil hakkında deneysel bir tartışma platformu
21-24 Eylül 2005
İstanbul Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Taşkıışla, Taksim
O bir İstanbullu
Sakine Çil
13-26 Eylül 2005
Sakine Çil'in 2003 yılında İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nce gerçekleştirilen Kentim İstanbul projesinden yola çıkarak geliştirdiği bu çalışma, İstanbulluların kendileriyle ve hemşehrileriyle yüzleşmesini amaçlıyor. Proje için tasarlanan afişler otobüs duraklarındaki reklam panolarında yer alacak ve bütün İstanbul, Bienal mekânı olarak değerlendirilmiş olacak.
Perde Arkası
Canan Şenol
17 Eylül-17 Ekim 2005
Fotoğraf Enstalasyonu, 2005
Şahkulu Mah. Galip Dede Cad. Yürük Çıkmazı No: 3, Tünel, Beyoğlu

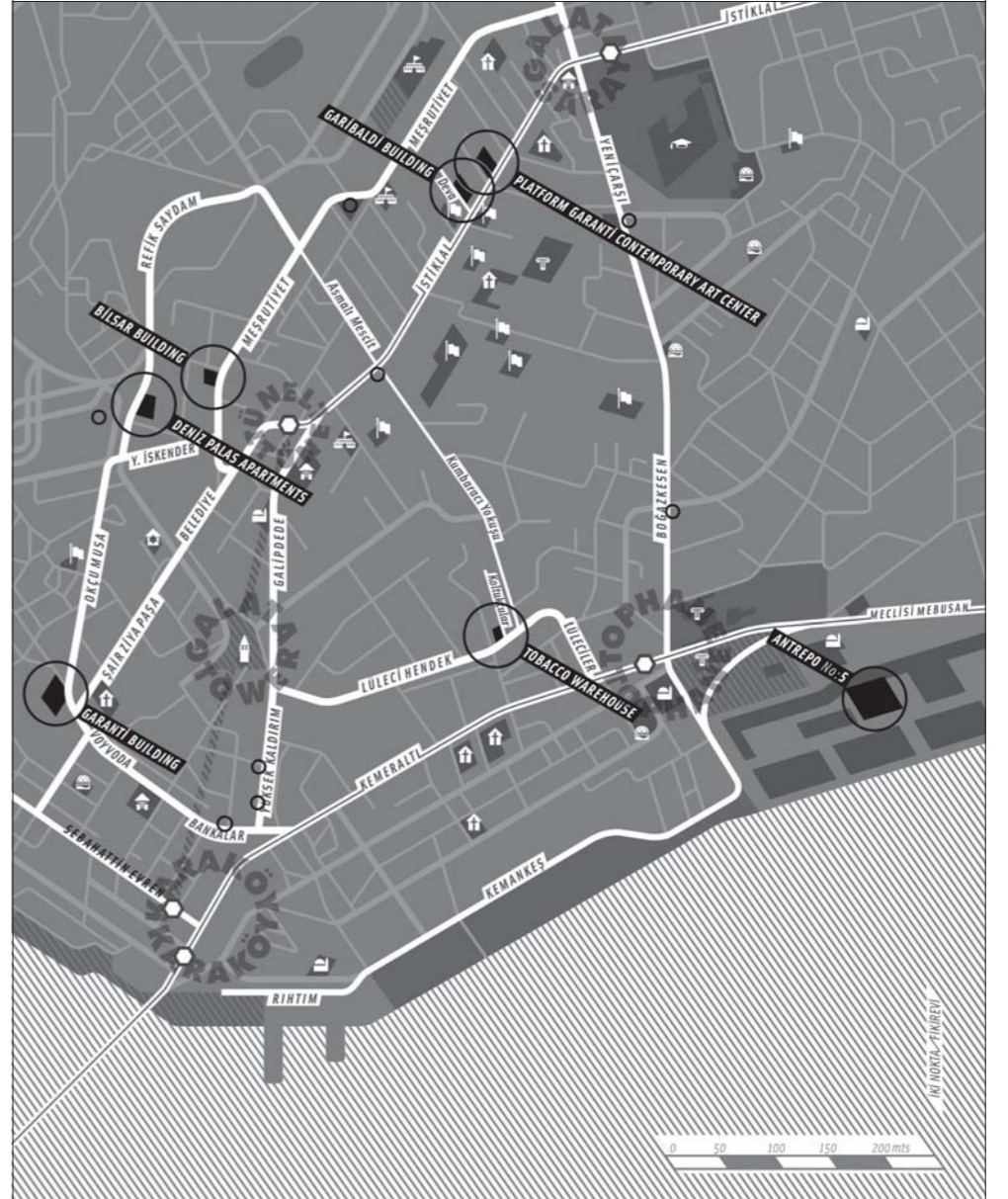
Venice Biennale

Manchester Pavyonu'nun izniyle
15 Eylül-31 Ekim 2005
Bienal süresince her gece
Café Urban, Kartal Sok. No: 6/A
Galatasaray Beyoğlu

ULUSLARARASI PARALEL PROJELER

9B Diyarbakır'da

20-21 Eylül 2005
Diyarbakır Sanat Merkezi, Diyar Galerisi, Diyarbakır
Eindhovenİstanbul
1 Ekim 2005-29 Ocak 2006
Van Abbe Müzesi, Eindhoven, Hollanda
Posit 9B
Kasım-Aralık 2005
Ikon Gallery, Birmingham, İngiltere

Özgürleşme Yolunda Örgütlen

MIKA HANNULA*

“Çeviride Kaybolanlar”, yoğun ve verimli geçecek bir çalışma için, güncel sanat akademilerinin öğrencileri ile bu alandan profesörleri İstanbul'un Beyoğlu semtinde bir araya getiren eşsiz bir proje. Eşsiz bir proje diyorum çünkü İstanbul Bienali'nin resmi programında ilk kez eğitim boyutu olan, geniş kapsamlı bir projeye yer veriliyor. “Eşsiz” sıfatıyla nitelendirilen bir nedeni de bu projenin, 80'den fazla insana birbirine etkileşim halinde bulunma, hem birbirlerini, hem de bir sanatçı olarak çalışmanın farklı yollarını tanıma fırsatı sunması.

Bu projenin adı bir açıdan oldukça açıklayıcı: Etkinlik sayısının çokluğu, zaten, sonu gelmeyen bir çeviri sürecinin de içinde bulunduğunu bizlere anlatıyor; bir şeylerin hep kaybolduğu ama sonra yeniden bulunduğu bir süreç bu. Kuzeyden başlayıp güneye doğru inerek saymak gerekirse, Finlandiya, İsveç, Danimarka, Almanya, İngiltere, Hırvatistan, Türkiye, İsrail ve ABD'den katılımcılarımız bulunmaktadır. Atölye çalışmasının dili İngilizce olacak; ancak bu, “krnk” tanımlaması hak eden özel bir İngilizce. Anlatmaya çalıştığımız nokta şu: Herkes, anlayamayacağımız, hatta çeviremeyeceğimiz bölümler ve parçalarla karşılaşmanın farkında olarak, birbirini dinlemek için bir çaba sarfediyor. Ve evet, bu durum bir sorun teşkil etmiyor. Çünkü uluslararası düzlemde birlikte iş üretebilmek için son derece verimli bir temel bu.

Çeviride Kaybolanlar projesinin içerdiği, Bienalin ana temasıyla aynı kaynaktan besleniyor. Çıkış noktamız İstanbul şehri, yani davetkâr ve cömert, kaotik ve çlgın olan bu görkemli, büyüleyici megakent. Çeviride Kaybolanlar projesine katılmada bulunacakları görevi, kendilerini özgü yollarla ve araçlarla İstanbul'la ilişki kurmak ve bu şehri çalışmalarında yansıtmak. Kendilerini beklenen ne bu şehrin sokaklarında kaybolan turistlerden biri olmaları, ne de bu kent insanıymış gibi davranmaları. Bunların yerine izlenecek yöntem, kendimizi bu şehirde bir “misafiri” olarak konumlandırmak: İstanbul'la ve projede yer alan diğer sanatçılarla kurulacak ilişkiye katkıda bulunmak ve buna kendini adanmak isteyen bir misafiri. Bu bir anlamda, bir özgürleşme yolunda örgütlenmek için harcanan çabayı dengeleyici bir eylem. Kaybetmeye yatkın bir eylem aslında fakat olumlu ve keyifli bir yolla kaybetme umudu taşımakta.

Bu tür bir atölye çalışmasının hepimizden beklentisi; sonsuz bir iyi niyet. Bu proje elbette birçok açıdan oldukça büyük bir çaba harcamayı gerektiriyor. Proje dahilinde eşzamanlı olarak gerçekleştirilecek üç aktivite yer alıyor. Atölye çalışmaları, katılımcıların İstanbul'da yaşanan kent içi gelişim sürecinden ve var olan sanatsal mekânlardan çeşitli

görüntülerle karşılaşacakları günlük dersler üzerinde temelleniyor. Buna ek olarak öğrenciler, Bienal mekânlarından biri olan Antrepo No: 5'te sergilenmek üzere bir de etkinlik hazırlayacak. Eşzamanlı gerçekleştirilecek olan üçlü aktivitenin sonuncusu ise, bu tür bir uluslararası bienalin nasıl hazırlandığına tanıklık etmenin beraberinde getirdiği inanılmaz olanaklarıyla, Bienalin kendisi olacak.

Bu noktada geçerliliğini koruyan soru şu: Bir ziyaretçi sergi alanında ne görmeyi umut etmeli? Ya da soruyu başka şekilde ortaya koyarsak; iki haftalık bir süre zarfında akademi öğrencilerinden oluşan bir gruptan anlamlı ve esası bir şey üretmeleri nasıl beklenebilir? Ben şahsen, bu sorunun son derece önemli olduğunu düşünüyorum; aynı zamanda bunun yapıcı bir üslupla yanıtlanabilecek bir soru olduğundan da eminim.

Yanıt, projenin tümüne ait içerik tarafından kuşatılmaktadır. Eğer bu projenin temelindeki düşünce, sadece iki haftalık bir süreçte herhangi bir türde alışıldık bir grup sergisi ortaya çıkarılmıyorsa, çalışmaları muhtemelen hüsrana sonlanacaktır. Buna karşın bizim Çeviride Kaybolanlar projesindeki amacımız, İstanbul'la odaklanarak kendimizi aktif hale getirmek ve şehri bu anlamda hammadde, ilham ve motive edici unsur olarak kullanmak. Bu kadar zenginliğe sahip, bölüseli hoş bir şehirden anlamlı ve ilgi çekici sanat eserleri çıkarmakta sorun yaşanmayacaktır. Eserler şehir ve tema odaklı. Ve tümü tutkulu bir şekilde temayla bütünleşerek, ziyaretçileri İstanbul'un nasıl bir şehir olduğu üzerine hem bireysel, hem de kolektif olarak düşündürmeye davet ediyor.

Fakat yine aynı soru: Ne tür eserler göreceğiz? Ziyaretçilerin, çağdaş

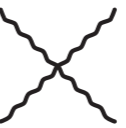
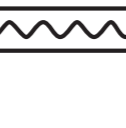
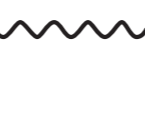

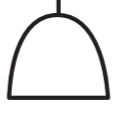
sanatın tanınmasını sağlayan geniş ve sınırlı tanımla karşılaşması bir sürpriz olmayacaktır. Bazıları, doğrudan duvara yapılmış resimlerimiz olacak, enstalasyonlarımız olacak, hareketli görüntülerimiz ve işitsel tasarımlarımız olacak. Aynı zamanda çeşitli performanslarımız ve grup çalışmalarımız da olacak. Bu bir karşılıklı etkileşim oyunu. Dışlamayı değil, dahil olmayı arzulayan meydan okuyucu bir “ifade edici” birlikteliği. Katılımcıların, atölye çalışmalarında İstanbul'dan ve İstanbul'da yaşananlardan edindiği enerji ve anlayışın en azından küçük bir kısmını geri vermesi hedeflenen bir de grup etkinliğimiz olacak. •

* *Kamusal Alanda Sanat Bölümü, Helsinki Sanat Akademisi'nde Profesör.*

Atölye çalışmasının koordinatör ve organizatörlerinden.

Çeviride Kaybolanlar atölye çalışmasından. (Fotoğraf: Adelheid Mers)

			
Buradaki adam huysuz Bad tempered man here Zilamâ bihârs li vir rîdine.	Burada yaşayana güvenme Dishonest person lives here Kesâ bâewle li vir dijâ	İyi kalpli adamlar Goodnatured men Zilamâ dilpak	İyi kalpli bayan Kind hearted lady Jinika dilpak
			
Zengin kişiler Wealthy people Kesâ dewlemend	Nazik kadın Kind woman Jina baş	Çocuk Child Zarok	Kolay lokma An easy mark, a sucker Hâsan
			
Yaşlı kadın Old woman Jinika pâr	Kadın Woman Jin	Adam Man Zilam	Yaşlı adam Old man Zilamâ pâr
			
Huysuz mal sahibi Bad tempered owner Xwedîyâ xwanâ (dükânâ) yâ bixişm	Yoksul adam Poor man Zilamâ xâzan	Dindar ama iyi kalpli Religious but kind Dândar lâ dilpak	Kadın Woman Jin

Otto Berchem'in Geçici Geçen Kişi'sinden « 1 » ~ *Geçici Geçen Kişi* isimli proje, Hobo'ların artık kullanılmayan resimsel alfabesini İstanbul'da tekrar hayata döndürüyor. Hobo, 19. yüzyılın sonuyla 20. yüzyılın ortası arasındaki dönemde ABD'deki yurtsuz göçmen işçilere verilen bir isim olarak kullanılmış. Kargo trenlerine kaçak binerek ülkeyi gezen, nerede ne iş olursa yapan Hobo'lar, diğer yoldaşlarına iş bulmak ya da beladan sakınmak için bu işaretlerle yön gösterirdi. Genellikle tebeşir veya kömürle kaldırımlara, binalara, tren vagonlarına ve yol levhalarına çizilerek uygulanmış ve bu yolla yaygınlaşmış Hobo Kültürü, ABD'de İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra büyük oranda kaybolmuş. Günümüzde ise bu işaretler yerini, cep telefonları ve e-mail'e bırakmış durumda. **OTTO BERCHEM**

<i>Sorumlu - İstanbullu</i>	
ESRA SARIGEDİK ÖKTEM	
Egzotizm / Kişiler / Sorumlu - İstanbullu	

Uzun bir hazırlık döneminin ardından 9. İstanbul Bienali açıldı. Önce sanatçı seçimleri ile eleştirilen, sonra mekân bulma sıkıntıları ile gündeme gelen, belediyelerden ve devletten gerekli ilgiyi ve desteği bulamadığı için yakınan, son yıllarda dünyadaki diğer merakla beklenen bienaller arasında yerini açığa almış olan sergi, nihayet İstanbullu izleyicisi ile buluşuyor. Hiç hata yapmamak üzere değil, daha önce yapılmış hataları tekrar etmemek ve yeni sorunlara zemin hazırlamak niyetiyle yola çıkan, ekibinin ve sanatçıların zahmetini hiç esirgemediği bu projede, benim görevim geçen sene Ağustos ayında başladı.

2004 sonbahar-kiş aylarında, yine asistan küratör olarak görev aldığım konsepti “Berlin” olan 3. Berlin Bienali'nden sonra, bienal denilen yapıya inancımı neredeyse tamamen yitirmiştim. Fakat “İstanbul” sergisini daha önceki yıllarda birlikte çalışmış olduğum küratörlerin yapıyor olması, sergi konseptinin yaşadığım şehir “İstanbul” olması, yapılacak serginin senelerdir sorumlu olduğum ve hakkında söylediğim İstanbul Bienali olması benim için bu projeyi çekici kılan başlıca nedenler oldu.

Berlin deneyiminin ardından sıcaklığı sıcakına, kafamda bu tip büyük sergilerde neyin işlediği ve işlemediğisularıyla, “İstanbul” üzerine çalışmak, özellikle bu iki sergi sürecini farklı durum ve mekânlarda içerisinde karşılaştırmak, oldukça ilginç hale geldi.

“İşlemeden iyi niyetler” diye kısaca özetleyebileceğim Berlin Bienali, şehrin kimyasından nasibini almamış, izleyicisinden yalıtılmış, teoride sağlam referanslarla doldurulmuş fakat pratikte hayata geçirilememiş bir sergi olarak hafızamda kaldı.

Sergi açılışından sadece üç ay önce davet edildiğim şehirde, açılışa iki hafta kalana dek isim yerine uyurğum ile “genç Türk küratör” olarak anılırken buraya davet edildiğim sebebimin egzotizm sempatisi ile beslendiğini açıkça görebiliyordum. Ve ilk defa Berlin'de daha önce hiçbir yerde kendimi hissetmediğim kadar Türk hissetmek zorunda bırakılmışım. “Göster bakalım amcalara” şeklinde bir tavırta, ben ve benimle aynı pozisyonda Küba'dan davet edilen Ingrid Blanco, sponsor davetlerinde Berlin Bienali'nin uluslararasılığının ispatı olmuştu.

Her ne kadar tema benzerliği olsa da, iki serginin alt yapılarındaki ve üretim aşamasındaki farklılıklar (sanatçıların uzun süreli İstanbul ziyaretleri, işlevsel basılı yayınlar, turistik mekânların kullanılmaması gibi), bu iki serginin taban tabana zıt durduğunu açıkça gösteriyordu. Bu karşıtlığa paralel olarak ise, şu anda (ve bu projeye başladığım zamandan beri de), içinde bulunduğum pozisyona çok şaşırarak, kendimi hiç hissetmediğim kadar sorumlu-İstanbullu hissediyordum. Hazırlık süresi boyunca İstanbul'a gelip giden sanatçılar için kimliğin bir anda Berlin'dekininkine farklı bir şekilde algılandığı, artık şehirdeki yabancılığın dolayısıyla değil aksine bu kentlin sakini olarak fikri alınan kişi oluyordum.

Belki de Berlin'de maruz bırakıldığım bu egzotizm sempatisi dolayısıyla, turistik algıya, mekâna ve mekâna özgü kişilere reflekslerimin arttığı sırada, gece yarısı televizyon ziplamaları arasında gördüğüm Cola-Turka reklamları, o ana kadar tam olarak adlandıramadığım durumu biraz daha iyi kavramama sebep oldu. Reklamlarda, İstanbul'a ilk defa gelen bir kişinin, ilk iki üç hafta boyunca takılabileceği, coğrafyaya ve coğrafyanın kültürüne ait kişiler teker teker işleniyor, hatta bunlar her ne kadar bizim çok iyi bildiğimiz “hikâyeler” olsa da, yine bize geri döndürerek pazarlama amacı ile kullanılıyor.

Tüm bunları göz önünde tutarak Bienale döndüğümüzde, İstanbul'a davet edilen sanatçıların bu kentte yeterince zaman geçirmesinin, Atatürk, bayrak, Türk kahvesi, İstanbullu azınlıklar ya da dervişler gibi olgulara takılmadan iş yapabilmeleri adına önemi ortaya çıkıyor. Fakat aynı zamanda bienal sanatçılarından Michael Blum'un projesi, sanatçının bu klişe olgulardan birini nasıl kendi üretim süreci içinde değiştirip dönüştürdüğünü ve dolayısıyla nasıl sadece kendine özgü bir iş çıkardığını görüyoruz.

Tarih eğitimi aldıktan sonra, üretimini güncel sanat pratiği üzerine yoğunlaştıran Blum, izleyiciji, “Kulaktan kulağa aktarıldıkça değişen hikâyeler, gerçek midir? Ya da, hikâyeyi kaleme alanlar, gerçeğin değişmesine ne kadar izin verirler?” gibi sorularla başa başırıyoruz.

Projeyi bir klişe üzerine kurmak yerine, kendi oluşturduğum hikâyenin “gerçeğe” dönüşmesi için bunu bir araç olarak kullanıyor. Bu durum sanatçının özgün üretim sürecinde, tutkulan ve takıntılı ile farklı bir boyuta taşınırken bizi sorumluluklarımız hakkında tekrar düşünmeye itiyor. Böylece var olmanın, sunulmanın dışında bambaşka bir şey görmeye teşvik ediyor, ki bu belki de ancak sanatın yapabileceği bir şeydir. •

KENTTEKİ EŞZAMANLI ETKİNLİKLER

Aden İstanbul Din Öldürür mü? Sanatçılara Çağrı Kitabı Kitap açılışı ve kazanımlar için ödül töreni: 17 Eylül, 19:00-22:00 Postacılar Sok. Union Han No: 485 K: 5, Beyoğlu (İsveç Konsolosluğu yam) http://www.adenistanbul.net/Does%20Religion%20Kill.htm	AICCA (Uluslararası Sanat Eleştirmenleri Derneği) Uluslararası Toplantı Bienal sistemi dışında yeni ve farklı açılımlar sunan kültür merkezlerinin sürekliliği üzerine 16 Eylül, 14:00-16:30 Santral İstanbul, Kazım Karabekir Cad. Silaharağa, Eypü Akbank Kültür Sanat Merkezi Tekinsiz Unheimlich 15 Eylül-23 Ekim Küratör: Ali Akay Pazartesi hariç her gün 10:30-19:30 İstiklal Cad No: 14-18, Beyoğlu www.akbanksanat.com	Apartman Projesi Bekleme Odası Görsel işitsel enstalasyon 11 Eylül-31 Ekim Pazar ve pazartesi dışında her gün 14:00-22:00 Şehbender Sok. No: 4 Asmalmescit, Tünel Art-Actually 18-28 Eylül Konsept ve uygulama: Michele Thurs & Fatoş Üstek Galata-Karaköy bölgesinde kamusal alanda gerçekleştirilecek bir dizi enstalasyon, yaygın ve sanat etkinlikleri. Açılış Partisi: “Party Faux Real”, 18 Eylül, 22:00-04:00 Mekân: Cambaz, İstiklal Cad. İmam Adnan Sok. 25 Beyoğlu. www.art-actually.com Artdepo Sanat Galerisi Karma Resim Sergisi 1 Eylül-30 Kasım Akatlar Kültür Merkezi, Zeytinöğü Cad. Akatlar www.artdepo.com.tr Atatürk Kültür Merkezi Sürgünel Varoluş Ali Cabbar 23 Eylül-7 Ekim Açılış: 23 Eylül, 18:00 Atatürk Kültür Merkezi, Taksim	Borusan Sanat Galerisi Yeryüzü Hazlan Bahçesi The Garden of Earthly Delights Barbara ve Zafer Baran 17 Eylül-12 Kasım Açılış: 17 Eylül, 18:00 Pazar ve pazartesi hariç her gün 10:30-19:00 İstiklal Caddesi 421, Beyoğlu www.borusansanat.com C.A.M. Gallery Pray Dua Peter Hristoff 19 Eylül-4 Ekim Hristoff'un, kendi motifleriyle Anadolu halkının geleneksel yapısını birleştirdiği çizimlerinden yapılmış on hal sergilenecek. Açılış: 19 Eylül, 18:00 Aya Sofya Müzesi, Sultanahmet Düşünen Çöpler Video Enstalasyon, 17 Eylül-1 Ekim Açılış: 17 Eylül, 18:00 Her gün 13:00-19:00 arası. Sofyahi Sok. No: 26 Asmalmescit, Beyoğlu-ıAvlu Fransız Kültür Merkezi Stockage Stoklama Luzia Simons Fotoğraf ve enstalasyon 14 Eylül-28 Ekim İstiklal Cad. No: 8, Beyoğlu www.luziasimons.de	Galeri Apel Komşu 15 Eylül-22 Ekim Hayriye Caddesi No: 7, Galatasaray, Beyoğlu www.galleryapel.com Galeri Nev Grup Sergisi 14-24 Eylül Pazar ve pazartesi hariç her gün 11:00-18:30 Maçka Cad. No: 33/B, Maçka www.galerinev.com Galerist Üniforma Leyla Gediz 14 Eylül-15 Ekim Açılış: 14 Eylül, 19:00 Pazartesi-cuma: 11:00-19:00; Cumartesi 12:00-18:00 İstiklal Caddesi Mısır Apt. No: 311/4, Beyoğlu Garanti Galerisi Sesmekân: Çağdaş Müzikte Mekânsal Çalışmalar 16 Eylül-28 Ekim Küratör: Aykut Köksal Varşea, Xenakis, Stockhausen, Boulez, Cage gibi bestecilerin mekânsal çalışmaları. Fotoğraf ve enstalasyon 14 Eylül-28 Ekim İstiklal Cad. No: 8, Beyoğlu www.garanti.com.tr	Goethe-Institut İstanbul Galerisi Dürer Anıların İzinde Memory Lane Bienal Portfolyoları İSTANBUL 1995 - CETİNE 2005 13 Eylül-30 Ekim Küratör: René Block Teutonia, Galip Dede Cad. 85, Tünel İki Yaka Arasında 21 Eylül-14 Ekim Küratör: Derya Yücel Yer: Aykut Barka Vapuru, Beşiktaş-Kadıköy sefer hattı Açılış: 20 Eylül, 18:30 Kabatlaş Vapur İskelesi Vapur saatleri için Beşiktaş Vapur İskelesi, bilbord, Wall durak afişleri İstanbul Fotoğraf Merkezi Genç Soluklar-III Fotoğraf Sergisi 15 Eylül-29 Ekim Düzenleyenler: Geniş Açı Dergisi & İstanbul Fotoğraf Merkezi Tarlabası Bulvan No. 272, Beyoğlu www.istanbulfotoğrafmerkezi.com www.genisaci.com/gencsoluklar İstanbul İsveç Araştırma Enstitüsü Analog Fictions Analog Kurgular 17-30 Eylül Küratör: Florence Derieux Açılış: 16 Eylül, 17:00-19:00 Sanatçılarla tartışma: 17 Eylül, 14:00 Her gün 14:00-19:00 İstiklal Cad. 497, Tünel www.srii.org	İstanbul Modern Center of Gravity Çekim Merkezi 17 Eylül-8 Ocak 2006 Küratör: Rosa Martínez Pazartesi kapalı Salı-pazar: 10:00-18:00 Her perşembe 10:00-20:00 (10:00-14:00 ücretsiz) Meclis-i Mebusan Cad. Liman İşletmeleri Sahası Antrepo No: 4, Karaköy www.istanbulmodern.org İttihad Sigorta 12 Eylül-2 Ekim Konsept Adnan Yıldız Koordiasyon: Adnan Yıldız, Ömür Kula, Övül Durmuşoğlu Local Utopia Partisi: 28 Eylül, Roxy İttihad Sigorta Han, Siraselviler Cad. Taksim İlk Yardım Hastanesi Karşısı Karşı Sanat Çalışmaları 50. Yılında 6- Eylül Olaylan Tümamiral Fahri Çöker'in Arşivinden Fotoğraf ve Belgeler 6-26 Eylül Pazar dışında her gün 11:00-19:30 İstiklal Cad. Elhamra Han No: 258 K: 2, Beyoğlu www.karsi.com	LabPlace İstanbul 14 Eylül-8 Ekim Sanatçılar: Philippine Hoegen, Yasemin Özcan Kaya, Carolien Stikker Her gün 14:00-19:00 Serdar-1 Ekrem Sok. 81/1, Tünel Maçka Sanat Galerisi Çaresizler / Despair Şükran Moral 13 Eylül-15 Ekim Pazar ve pazartesi hariç her gün 13:00-19:00 Eytam Caddesi, 31/A, Maçka Metastaz Enstalasyon 20-28 Eylül Sanatçı: Melis Ağazat Açılış: 20 Eylül, 20:00. Her gün 11:00-18:00 arası İzzetpaşa Sok. 55/3, Bomonti, Şişli Proje 4L Elgiz Çağdaş Sanat Müzesi 1988'den Günümüze Bir Kesit Elgiz Koleksiyonu'nda bulunan yapıtlarından oluşan bir sergi. Çarşamba-cuma: 10:00-19:00; Cumartesi: 10:00-16:00 Harman Sok. Harmancı Giz Plaza, Levent www.projel4.org	Sabancı Üniversitesi Kasa Galerisi Serbest Giriş: Kasa Galerisi'nin izledikleri 21 Eylül-25 Kasım Marius Dahl, Antonio Cosentino ve Damien Louche-Pelissier Bankalar Caddesi No: 2, Karaköy Sevdiğin ile beraber olamazsan canım beraber olduğumu sev... If you can't be with the one you love, honey... Bob Partington'ın hayata geçirdiği ve çalışmalarını sürdürdüğü proje mekânı. 15 Eylül'den itibaren her gün açıktır. Kumaracı Yokuşu No. 64 Gezici Apt., Beyoğlu www.bobpartington.com Skanbul Connection İstanbul 2005 17-24 Eylül Bir dizi sanat projesi, performans, görsel çalışma, film ve video gösterimleri. 26 ve 27 Eylül'de bonus etkinlikler. Her gün 15.00'den itibaren. Skanbul Connection Center Nuruziya Sok. 35/1, K: 6, Beyoğlu www.skanbulconnection.org
---	---	---	---	--	--	---	--	--

tarihte bu hafta / ahmet öğüt

sadi toker

16 Eylül 1969

THY'ye ait Seç adlı uçak akıl hastası Sadi Toker tarafından oyuncak tabancayla Sofya'ya kaçırıldı.

Bienale katılmak, sanata ve hayata dair sık sık unutulmuş idealist görüşlere duyulan güvenin ve kişisel bağlılığın bir işareti.

Tiran'da "Tatlı Tabular"

MARIO RIZZI

İnanılmayacak ölçüde düşük bir bütçeyle çalışma zorunluluğuna ve göç ile yoksulluğun yaygın olduğu, son derece hızlı ve kimi zaman da inişli çıkışlı bir değişim sürecinden geçen

komünizm sonrası Arnavutluk'ta nitelikli bir sanatsal etkinlik düzenlemenin beraberinde getirdiği güçlüklerle rağmen, Tiran Bienali, dünyanın en esaslı güncel sanat olaylarından biri haline gelmiş bulunuyor.

Bienalin varıksal amacı yalnızca, hoş bir kataloğu ve hoş bir web sitesi

olan (www.tiranabiennale.net) hoş bir etkinlik sunmak değil insanlara, ekonomik açıdan istikrarlı bir sanat kuruluşunu var etmek için harcanan arzulu ve ilerici çabanın altını çizmek de son derece önemli. Platform Garant Güncel Sanat Merkezi, İstanbul'daki sanat ortamı için ne konum-

önemli amaçlarından. Ayrıca Tiran'da, siyasi bağımlılığı olmayan, ekonomik açıdan istikrarlı bir sanat kuruluşunu var etmek için harcanan arzulu ve ilerici çabanın altını çizmek de son derece önemli. Platform Garant Güncel Sanat Merkezi, İstanbul'daki sanat ortamı için ne konum-

dayısa, Tiran'da da benzer bir oluşum yaratmak için harcanan bir çaba bu. Şüphesiz Tiran Bienali'nde yer almak, birçok sanatçı için gurur duyulacak ve öncelik verilecek bir durum. Aynı zamanda bu bienale katılmak, sanata ve hayata dair sık sık unutulmuş idealist görüşlere duyulan güvenin ve kişisel bağlılığın bir işareti.

Bu Bienal birbirini takiben gerçekleşecek beş açılış üzerine temeliniyor. İlk sergi açılışı 10 Eylül'de. Açılan her sergi Bienalin sonuna dek olduğu yerde korunacak ve sırayla yeni sergiler bir öncekine eklenecek. 28 Ekim'de son serginin açılışı gerçekleşirecek ve bu tarih aynı zamanda ana etkinliğin tamamlanacağı gün olacak: Yani bir anlamda açılışla birlikte kapanış da gerçekleşecek (katalog bu tarihte yayımlanacak).

Tema "Tatlı Tabular". Bir dizi halinde gerçekleşecek beş farklı serginin küratörlüğünü Edi Muka ve Gezim Qëndro, Roberto Pinto, Zdenka Badovinac, Joa Ljungberg ve Hou Hanru üstlendi. Sergiler, Ulusal Galeriler ile bienalden sonra alışveriş merkezi ve otopark alanına dönüşecek olan Kompleksi Goldi'de düzenlenecek. Olafur Eliasson, Minerva Cuevas, Oda Projesi, Hüseyin Alptekin ve benim de aralarında bulunduğu 80 civarında sanatçı katılacak bienale.

Bu benim ikinci Tiran Bienali'im. İki sene önce, Arnavutluk'ta geçirdiğim bir aylık konukluk sırasında Romanların sözlü geleneği ve masalları üzerine beş ekrandan oluşan bir video enstalasyonu hazırladım.

2005 projesi "PINK!" ("PEMBE!"); İstanbul'da çektiğim transseksüel portreleri, Türki medyasından ve çeşitli özel kaynaklardan edindiğim yorumsuz belgelerle birlikte, transseksüellere duyulan öfkeye ve yapılan haklılıklara odaklanarak bir kitapta yayımlayacağım. İstanbul'da transseksüel olmak çoğunlukla zorunlu bir seçim; eşcinselliğin bir tercih olarak görülmediği kültürel bir ortamda, doğrudan tepkilerle yüzleşmeyi önlemenin sosyal açıdan daha kabul edilebilir olan yolu bu. Eğitim görme ve iş edinme haklarından başlayarak, bu insanların en temel hakları bile kendilerine teslim edilmiyor. Sonuç olarak, hayatlarını kazanmak için seks pazarlamak zorunda bırakılıyorlar. Onları koruması gereken kurumsal temsilciler tarafından da sık sık fiziksel ve psikolojik şiddet görüyorlar.

Fotoğraflar ve belgeler aynı zamanda Kompleksi Goldi'de, küratörlüğünü Joa Ljungberg'in yaptığı bölümde sergilenecek. Kitaplar ücretsiz temin edilebilecek. ●

Resmi Görüş	
VASIF KORTUN	
İkiyıldabir, yılaşın, bienal, İstanbul	

Elimizde tuttuğunuz gazete "ikiyıldabir" adını verdik. "Yılaşın" da diyebiliriz. Bunlar, Türkçede pek kullanmadığımız, Latince'den gelen "bienal" sözcüğünün karşılıkları. Gazete için, "ikiyıldabir" adını seçmemizin esas nedeni, şimdiye dek alışamadığımız ve tıpkı "küratör" gibi üzerinde bir çok patırtı kopartılan, külliye alınladığımız bir tabiri, bir nebeze yerleştirilerek, sindirimini kolaylaştırmak. Sadece İstanbul'da değil, Türkiye çapında en geniş ilgiyle kitleye, sergiye gezsin gezmesin, herkese, Radikal gazetesine kendi gazetemizi ilâştirmek için çalıştık ve önümüzde teklifsiz bir biçimde gelerek okuyucuyu ve izleyiciyi bir karşılaşmaya davet ettik. Bunu yapma ihtiyacını hissettik çünkü isteğimiz bu sergiyi evinize kadar ulaştırmak, aklımızı kurcalamasına neden olmak ve hiçbir olası izleyiciye ilgisiz kalmamak.

Bienalin "yılaşın" haricinde, göz ardı edilen diğer sözlük anlamı da, "iki yıl boyunca süregelen etkinlik." Biz, böyle bir yaklaşımla sergiyi, sergi sonrasında da yaşamasını beklediğimiz yayınlarla, bütün bir yıla serpiştirildiğimiz konferanslarla, uzun dönemli sanatçı misafir programlarıyla ve aynı zamanda bu gazete gibi haftalık mizansenlerle kuşattık. Ancak, artık serginin ana nedeni olan eserleri paylaşma vakti geldi ve huzuruza çıkıyoruz. Beklentimiz ne sirtımızın sıvazlanması ne de karaya çalınmak. Sergi, tartışılarak sahip çıkılmayı, paylaşarak eleştirilmeyi bekliyor. Bienal, gittikçe yitirmekte olduğumuz kamusal alanın etkili biçimde kullanılması ve bir tartışma zemini sağlaması için bir araç. Bize, bu sergiyi düşlerken yardımcı olan, radikal demokrasi ve ahbapça husumet kavramlarını İstanbul'a ilâştirmeye çabaladığımız da bu tartışmanın bir parçası.

Bienaller başka sergilere benzemiyor. Birçok kentin yegâne kapsamlı güncel sanat etkinlikleri oldukları için, üzerlerinde yılaşın veya düzenli aralıklarla gerçekleştirilmeyen sergilerden farklı, ciddi beklentileri barındırıyor; "küratör kim", "hangi sanatçılar katılıyor", "seçimler nasıl yapılmış", "konu ne", "tema ne"... Bunlar gibi birçok soru var aklınızda. Sergi yaklaştıkça beklentiler katlanıyor. Bütün bunlara rağmen, "organizasyon kültürü"nden uzak durarak iddialı ama mazbut olmaya çalıştık. Kentin topyekün markalaştırılarak, hiç de inandırıcı olmayan cafcacı, medyatik, azgın, fütursuz ve bir o kadar hakkaniyetsiz bir örtüyle sarmalandığı bu zamanda başka bir seçenek kalmamıştı.

Malumdur, bienaller benzer boyutlardaki sergilerin aksine, koleksiyoncular, müze grupları, galericiler, öğrenciler, sanatçılar, destekleyiciler, protesto edenler, yazar, eleştirmen ve gazetecilerden oluşan devasa misafir ordusuyla açılış günlerinin ekseninde tuhaf bir efora yaratıyorlar. Sanki her gün böyle geçiyormuş gibi, bir nebeze yahtılmış bir güvence içinde, belki hiç ziyaret etmeyecekleri ve kendi başlarına sokaklarına çıkmaktan ürkebilecekleri bir kentte, beraber olmanın getirdiği kaygısızlık ve biraz da tatil hissiyle homojen bir birliktelik oluşuyor. Bu birlikteliğin kendine özgü bir bileşimi var. Dünyanın neresine bakarsanız bakın güncel sanat, görünürlüğünün artmasına rağmen, kültür zincirinin en çok fon kesintisine uğrayan veya popülist eleştiriye ve takibata maruz kalan, en zayıf halkası. Bir anlamda da hem geleceğe ve bilinmeyene yaptığı yolculuk nedeniyle, hem de kamusal alan kullanma ve sorgulama biçimleriyle zafiyet içinde. Sanatın genişleyen coğrafyası düşünüldüğünde açılış günleri, bienal, konferans ve atölye çalışmaları dışında pek de seyahat fırsatı olmayan ya da birçok yerden gelen talepler nedeniyle gereğinden çok daha fazla seyahat eden güncel sanat kadroları için, bir nevi sığınak niteliğindedir.

Kültürün, özünde, tutuculuk, korumacılık ve süreklilik üzerine inşa edildiği hatırlandığında, güncel sanatın bir o kadar daha zayıf kaldığı anlaşılıyor. Çünkü aslında içinden doğduğu ortamla barış halinde olması değil hazır ve verili kültürü reddetmesi, sorgulaması, yeniden düşündürmesi, bildiğimizi varsaydığımız dünyaya bakmadığımız gözlerle bakması gerekiyor. Neticede güncel sanatla uğraşanlar, nerede olursa olsunlar, evlerinde bile, her daim deplasmanda, bir anlamda yan-sürgün halindedir. Dolayısıyla, açılış günlerinin bir cemaat duygusu verdiği için özel bir önemi var. Kıscık süren, bu düşsel, hatta yanıltıcı birliktelik, bir "networking" etkinliğiyle sınırlı değil. Bu durum, bütün çirkin yarışkanlığı ve geleceğimizin gittikçe belirsiz ve kuşku verici hale gelmesiyle, yeni ekonominin bir açılımı ve sosyal hayatlarımızdaki atomizasyonu pekiştiriyor, ama insanların biraz keyif almalarına da müsaade etmeli. Ancak, açılış günleri hızla geçecek ve misafirler kentten ayrılırken, İstanbul'un olağanüstü hızla değiştiği bu zamanda, kente ve kentin olası geleceklerine tanıklık ettiklerinin ve kaderlerimizin bir anlık da olsa kesiştiğinin farkına varacaklar. Bu sergiyi birçok serginin aksine, paketleyip kutulara koyup dünyanın bir başka yerine taşımak olası değil. Serginin oluşturduğu bu direncin gayet özgül bir anlamı var. O da, İstanbul için, İstanbul'dan ve İstanbul'a bir proje olması. Umuyoruz ki, bunu gerçekleştirme gayret ederken, özcu bir yerelliğe ve burallı olmamın gururuna kendimizi kapırmamışızdır. ●